

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Ústav správních a sociálních věd

Koncepce udržitelného rozvoje v ČR
Kateřina Svatoňová

Bakalářská práce

2020

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Kateřina Svatoňová**
Osobní číslo: **E17724**
Studijní program: **B6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Veřejná ekonomika a správa: Ekonomika pro kriminalisty a celníky**
Téma práce: **Koncepce udržitelného rozvoje v ČR**
Zadávací katedra: **Ústav správních a sociálních věd**

Zásady pro vypracování

Cílem práce je analyzovat koncepci udržitelného rozvoje v ČR a její vývoj v čase, ale i analyzovat mezinárodní dimenzi udržitelného rozvoje jakožto východiska české koncepce udržitelného rozvoje. Cílem práce je vyhodnotit, jak se vyvíjel význam pilířů udržitelného rozvoje a jeho cíle na mezinárodní a národní úrovni v průběhu času.

Osnova:

- Vymezení základních pojmů.
- Analýza strategických dokumentů udržitelného rozvoje na mezinárodní úrovni a na úrovni ČR.
- Analýza vývoje pilířů a cílů udržitelného rozvoje.
- Formulace závěrů a doporučení.

Rozsah pracovní zprávy: **cca 35 stran**
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

KADERÁBKOVÁ, Jaroslava. Územní samospráva – udržitelný rozvoj a finance. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. ISBN 978-80-7357-910-4. Monografie.
KOVANDA, Jan. Nadspotřeba v České republice?: globální kontext a vývoj indikátorů materiálových toků v České republice v letech 1990-2009. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2011. ISBN 978-80-7212-572-2.
KRÍŽ, Radko. Udržitelný rozvoj a veřejná správa. Žilina: GEORG, 2013. ISBN 978-80-8154-047-9.
MAIER, Karel. Udržitelný rozvoj území. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4198-7.
MOLDAN, Bedřich, Jan KOVANDA a Tomáš HÁK. Situační zpráva ke Strategii udržitelného rozvoje ČR: souhrn. Praha: Ministerstvo životního prostředí České republiky, 2009. ISBN 978-80-7212-491-6.
NOVÁČEK, Pavel. Udržitelný rozvoj. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2795-9. Monografie.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Petra Lešáková**
Ústav správních a sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce: **2. září 2019**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2020**

L.S.

doc. Ing. Romana Provažníková, Ph.D.
děkanka

doc. Ing. Jolana Volejníková, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 2. září 2019

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Kateřina Svatoňová**
Osobní číslo: **E17724**
Studijní program: **B6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Veřejná ekonomika a správa: Ekonomika pro kriminalisty a celníky**
Téma práce: **Koncepce udržitelného rozvoje v ČR**
Zadávající katedra: **Ústav správních a sociálních věd**

Zásady pro vypracování

Cílem práce je analyzovat koncepci udržitelného rozvoje v ČR a její vývoj v čase, ale i analyzovat mezinárodní dimenzi udržitelného rozvoje jakožto východiska české koncepce udržitelného rozvoje. Cílem práce je vyhodnotit, jak se vyvíjel význam pilířů udržitelného rozvoje a jeho cíle na mezinárodní a národní úrovni v průběhu času.

Osnova:

- Vymezení základních pojmů.
- Analýza strategických dokumentů udržitelného rozvoje na mezinárodní úrovni a na úrovni ČR.
- Analýza vývoje pilířů a cílů udržitelného rozvoje.
- Formulace závěrů a doporučení.

Rozsah pracovní zprávy: **cca 35 stran**
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

KADEŘÁBKOVÁ, Jaroslava. Územní samospráva – udržitelný rozvoj a finance. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. ISBN 978-80-7357-910-4. Monografie.
KOVANDA, Jan. Nadspotřeba v České republice?: globální kontext a vývoj indikátorů materiálových toků v České republice v letech 1990-2009. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2011. ISBN 978-80-7212-572-2.
KRÍŽ, Radko. Udržitelný rozvoj a veřejná správa. Žilina: GEORG, 2013. ISBN 978-80-8154-047-9.
MAIER, Karel. Udržitelný rozvoj území. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4198-7.
MOLDAN, Bedřich, Jan KOVANDA a Tomáš HÁK. Situační zpráva ke Strategii udržitelného rozvoje ČR: souhrn. Praha: Ministerstvo životního prostředí České republiky, 2009. ISBN 978-80-7212-491-6.
NOVÁČEK, Pavel. Udržitelný rozvoj. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2795-9. Monografie.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Ivana Mandysová, Ph.D.**
Ústav správních a sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce: **1. září 2020**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. listopadu 2020**

L.S.

prof. Ing. Jan Stejskal, Ph.D.
děkan

doc. Ing. Jolana Volejníková, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 1. září 2020

PROHLÁŠENÍ

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 30.11.2020

Kateřina Svatoňová

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych ráda poděkovala Ing. Petře Lešákové a Ing. Ivaně Mandysové, Ph.D. za jejich cenné rady a připomínky, které mi při zpracování bakalářské práce velmi pomohly.

Dále bych ráda poděkovala rodině, která mi byla při psaní této práce oporou.

ANOTACE

Cílem práce je analyzovat koncepci udržitelného rozvoje v ČR a její vývoj v čase, ale i analyzovat mezinárodní dimenzi udržitelného rozvoje jakožto východiska české koncepce udržitelného rozvoje se zohledněním toho, jak se vyvíjel význam pilířů udržitelného rozvoje a jeho cíle na mezinárodní a národní úrovni v průběhu času.

KLÍČOVÁ SLOVA

Udržitelný rozvoj, strategické dokumenty, pilíře, cíle.

TITLE

Concept of sustainable development in the Czech Republic.

ANNOTATION

The aim of this work is to analyze the concept of sustainable development in the Czech Republic and its development over time, but also to analyze the international dimension of sustainable development as a starting point for the Czech concept of sustainable development, taking into account how the importance of the pillars of sustainable development and its goals has developed at the international and national level over time.

KEYWORDS

Sustainable development, strategic documents, pillars, goals.

OBSAH

Seznam obrázků a tabulek.....	11
Seznam zkratk.....	12
Úvod	13
1 Vymezení základních pojmů.....	14
1.1 Pojem udržitelný rozvoj.....	14
1.2 Udržitelný rozvoj v ČR.....	17
1.3 Financování.....	18
1.4 Organizace a orgány politiky udržitelného rozvoje	18
1.5 Kuznetsova enviromentální křivka	20
1.5.1 Průběh funkce	20
1.5.2 Platnost EKC.....	21
1.5.3 Nedostatky EKC	22
1.6 Triple bottom line	22
1.6.1 Výpočet TBL	22
1.7 Externality.....	23
1.7.1 Negativní externality.....	23
1.7.2 Pozitivní externality	24
1.7.3 Internalizace externalit.....	24
2 Strategické dokumenty.....	25
2.1 Dokumenty na mezinárodní úrovni	25
2.1.1 Stockholmská deklarace	25
2.1.2 Deklarace Konference OSN o životním prostředí a rozvoji	26
2.1.3 Obnovená strategie udržitelného rozvoje EU 2006	26
2.1.4 Agenda 21	28
2.1.5 Agenda 2030 pro udržitelný rozvoj	31
2.2 Dokumenty na úrovni ČR.....	31
2.2.1 Strategie udržitelného rozvoje České republiky	32
2.2.2 Strategický rámec udržitelného rozvoje České republiky	32
2.2.3 Strategický rámec Česká republika 2030.....	33

3	Pilíře a cíle	38
3.1	Pilíře udržitelného rozvoje a jejich vývoj	38
3.1.1	Environmentální pilíř	38
3.1.2	Sociální pilíř	39
3.1.3	Ekonomický pilíř	41
3.1.4	Propojení pilířů v praxi	42
3.2	Cíle udržitelného rozvoje	44
3.2.1	Konkrétní cíle udržitelného rozvoje	45
	Závěr	54
	Použitá literatura	56

SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK

Obrázek 1: Vennův diagram	16
Obrázek 2: Environmentální Kuznetsova křivka	21
Obrázek 3: Působnost dokumentů České republiky	37
Obrázek 4: Působnost mezinárodních dokumentů	37
Tabulka 1: Konstrukce HDI	40

SEZNAM ZKRATEK

ČR	Česká republika
OSN	Organizace spojených národů
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
EU	Evropská unie
HDP	Hrubý domácí produkt
TBL	Triple bottom line
EKC	Environmentální Kuznetsova křivka
EU	Evropská unie
MA21	Místní agenda 21
USD	Americký dolar
HDI	Index lidského rozvoje
např.	například
atd.	a tak dále

ÚVOD

Udržitelný rozvoj je pojem, který v posledních letech získává na významu především z důvodu nutnosti ochrany ekosystému planety v souvislosti s růstem populace a zvyšující se životní úrovní. Spojuje zastánce šetrného přístupu k přírodě, vede spotřebitele k zamyšlení se nad způsobem, jakým byl výrobek vyroben, do čeho je zabalen, jak bude po využití zlikvidován a zda je prostor v tomto procesu na jinou ekologičtější cestu. Zároveň představuje možnost zamyšlení se nad současným trendem spotřební společnosti a na cestách, jak dosáhnout rychlé a co nejefektivnější změny.

Cílem práce je analyzovat koncepci udržitelného rozvoje v ČR a její vývoj v čase, ale i analyzovat mezinárodní dimenzi udržitelného rozvoje jakožto východiska české koncepce udržitelného rozvoje se zohledněním toho, jak se vyvíjel význam pilířů udržitelného rozvoje a jeho cíle na mezinárodní a národní úrovni v průběhu času.

Práce se skládá ze dvou částí. První část je teoretická, jsou v ní vymezeny základní pojmy týkající se udržitelného rozvoje.

Druhá je empirická a je zaměřena na analýzu strategických dokumentů a na analýzu vývoje pilířů a cílů, přičemž zároveň představuje konkrétní příklady udržitelného rozvoje v praxi, a to v oblasti zemědělství a stavebnictví. Jsou zde uvedeny detailní změny v kontextu udržitelného rozvoje, které jednotlivé firmy aplikovaly a využívají v rámci své podnikatelské činnosti. Zároveň obsahuje nenahraditelný pohled z praxe na tuto problematiku, zamýšlí se nad možným dalším řešením pro budoucnost, ale obsahuje i kritický pohled na současné vnímání pokroku a rozvoje části veřejnosti.

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

1.1 Pojem udržitelný rozvoj

Udržitelný rozvoj je takový způsob života, díky kterému mohou být uspokojeny reálné potřeby lidské společnosti, a to s ohledem na generace budoucí a současně je v maximální možné míře chráněno životní prostředí.

Výkladů udržitelného rozvoje je velké množství. Přesná definice, která by jednoznačně popisovala udržitelný rozvoj neexistuje. Udržitelný rozvoj se snaží hlavně o to, aby bylo zachováno životní prostředí i budoucím generacím a také, aby se co nejméně změnilo.

Ke klasickým definicím patří definice Komise OSN pro životní prostředí a rozvoj: „*Udržitelný rozvoj je takový rozvoj, který zajistí potřeby současných generací, aniž by bylo ohroženo splnění potřeb generací příštích, a aniž by se to dělo na úkor jiných národů.*“ [1, s. 47]

„*Udržitelný rozvoj může být rovněž chápán jako strategický přístup k rozvoji území, který umožňuje pomocí různých prostředků technologií uspokojovat materiální i nemateriální potřeby a priority jednotlivců za současného respektování prostředí, kde tyto rozvojové procesy probíhají.*“ [2]

Otázka udržitelného rozvoje začala být stále více vnímána především v souvislosti se změnami způsobenými průmyslovou revolucí. Před tímto obdobím si naši předci totiž předávali zkušenosti „udržitelně“ jelikož věděli, že pouze pokud budou ke svému statku, půdě, hospodářskému zvířectvu a dalšímu svému majetku přistupovat zodpovědně, budou moci tyto své výdobytky předat svým potomkům. Průmyslovou revolucí došlo ke zlomu, kdy část společnosti začíná být závislá na fungování celku. [3] Dochází ve větší míře k znečišťování životního prostředí a z důvodu neznalosti důsledků dochází k chybným rozhodnutím. Životní prostředí je zatěžováno nepřiměřeně vzrůstající spotřebou a z toho důvodu dochází k nárůstu zpracování surovin. [4] V zemědělství jsou rozorávány meze, upravují se vodní toky, vysušují se rozsáhlá území a nadměrně se kácují lesy. Pojem udržitelný rozvoj je dnes stále více skloňovaný zejména z toho důvodu, že právě minulé generace prováděly často rozhodnutí, o nichž se dnes již ví, že nebyly ohleduplné k přírodě a budoucím generacím. Cílem udržitelného rozvoje je tato chybná rozhodnutí rozpoznat a eliminovat. Naštěstí se dnes již udržitelný rozvoj promítá do každodenního života, ovlivňuje zásadním způsobem rozhodování široké veřejnosti, promítá se do konkrétních projektů i na místní úrovni. Je tedy patrné, že problematika udržitelného rozvoje byla přenesena z globálního měřítko až na lokální úroveň a je vnímána společností jako krok správným směrem. [3]

I přesto, že se otázkami udržitelného rozvoje zabývalo lidstvo už o několik generací dříve, s tímto pojmem se můžeme setkat až ve 20. století. Největší vývoj je zaznamenáván od druhé poloviny tohoto století do současnosti. Hans Carl von Carlovitz, vedoucí saského vrchního lesního úřadu, je považován za zakladatele pojmu trvalá udržitelnost. V roce 1972 proběhla ve Stockholmu konference OSN o životním prostředí, která odstartovala novodobou historii pojmu udržitelného rozvoje. [5]

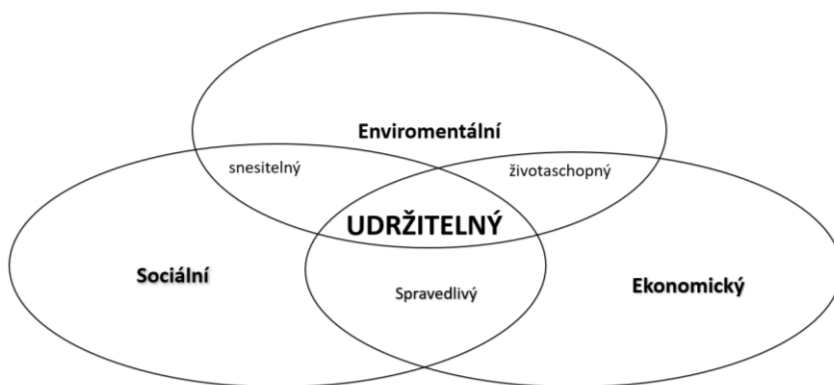
S pojmem udržitelného rozvoje se setkáváme na každém kroku v běžném životě, stává se tak každodenní realitou, zejména v politické oblasti, a proto je zřejmé, že se tento pojem neustále vyvíjí. [6]

Lze konstatovat, že trvale udržitelný rozvoj má 4 dimenze:

- ekonomický a technologický rozvoj,
- rozvoj lidské společnosti
- rozvoj občanské společnosti a
- ekologickou únosnost. [7]

Udržitelný rozvoj je rozdělen do třech pilířů:

- **Ekonomický pilíř**-zabývá se udržitelným hospodářským rozvojem spojeným s ekonomickou silou obyvatelstva.
- **Sociální pilíř**-věnuje se kvalitnímu lidskému životu. Zahrnuje základní lidské potřeby, mezi které patří např. potřeba bezpečí, jistoty, úcty nebo seberealizace, kterých lze dosáhnout v případě dobrého fungování rodiny, občanské společnosti a veřejné správy. Do sociálního pilíře můžeme zařadit i fungování veřejné správy, ale mnohdy zásadně ovlivňuje i pilíř ekonomický a environmentální.
- **Environmentální pilíř**-soustředí se na zachování přírodních hodnot a biologické rozmanitosti. Přírodní statky a služby, které lidská společnost využívá jako např. energii nebo suroviny je nutné zachovat dlouhodobě na přijatelné úrovni. [3]

Zdroj: Vlastní zpracování dle Kříže (4)

Obrázek 1 Vennův diagram

Pro dosažení rozvoje je nutné vzájemné působení všech tří pilířů. Vývoj pilířů bude blíže popsán v empirické části.

Protože definice nikdy nemůže vystihnout celou myšlenku udržitelného rozvoje, neboť je stručná, uvádějí se společně s definicí ještě hlavní principy udržitelného rozvoje, které jsou konkrétnější. Základní principy jsou následující:

- úcta ke společenství života a péče o ně,
- zlepšení kvality lidského života,
- ochrana vitality a rozmanitosti Země,
- dodržování mezí únosnosti Země,
- změna osobních přístupů a praktik,
- poskytování možností obcím (komunitám) pečovat o jejich vlastní životní prostředí,
- budování národních struktur pro integraci rozvoje a ochrany,
- vytvoření globální aliance na podporu udržitelnosti. [8]

Principy se v zemích Evropské unie stále více respektují a stále více se uplatňují v rozhodovacích procesech. [2]

1.2 Udržitelný rozvoj v ČR

Podobné procesy v rámci udržitelného rozvoje, které probíhaly na mezinárodní úrovni bylo možné pozorovat i v České republice. Stejně tak jako se problematika udržitelného rozvoje vyvíjela v čase. Koncepcí udržitelného rozvoje se začala ve větší míře zabývat také česká vědecká společnost a začal být vyvíjen tlak na změnu i na politiky a vládní činitele. Podle Josefa Vavrouška (1993), bývalého Československého federálního ministra životního prostředí je udržitelný rozvoj definován následovně: „*Udržitelný rozvoj, resp. Udržitelný způsob života, usiluje o ideály humanismu a harmonie vztahů mezi člověkem a přírodou. Je to způsob života, který hledá rovnováhu mezi svobodami a právy každého jedince a jeho odpovědnost vůči jiným lidem a přírodě jako celku, a to včetně odpovědnosti vůči budoucím generacím.*“ [8]

V souvislosti s těmito změnami a procesy došlo mimo jiné i k zakotvení pojmu udržitelného rozvoje v právním řádu, v zákonu o životním prostředí (zákon č. 17/1992 Sb.) Udržitelný rozvoj je zde definován jako „*takový rozvoj, který současným i budoucím generacím zachová možnost uspokojovat jejich základní potřeby, a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů*“. [9] Dále se s problematikou udržitelného rozvoje můžeme setkat v Ústavě, jelikož se v ní nachází základy právního řádu. V Listině základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku ČR se nachází vyšší zastoupení této problematiky. [5]

Vývoj je patrný zejména v tom, že se problematikou udržitelného rozvoje začínají jednotlivé organizace zabývat systémově a snáz se tak může prosadit změna do povědomí široké veřejnosti, každodenního života i návyků. Běžnou součástí uvažování o budoucím vývoji lidstva se tak stává pojem ekologické bydlení, ekologická móda, ekologické zemědělství, udržitelná doprava. Vznikají různé komunity zabývající se otázkami udržitelnosti, otevírají se také nové obory na školách s tímto zaměřením. Začínají působit ekologičtí aktivisté, jejichž postup je ve velké míře systematický a jasný, tudíž jejich názor je brán vážně a jejich stanovisko se stává součástí oficiálních rozhodnutí. Podařilo se docílit toho, že ekologie v tomto slova smyslu se těší podpoře a zájmu společnosti a ekologické myšlení je čím dál častěji bráno jako jediná možná cesta správného rozvoje. Udržitelný rozvoj se stává součástí firemní strategie. Čím dál více se daří vyvíjet tlak na společnosti znečišťující životní prostředí.

1.3 Financování

Udržitelný rozvoj je financován nadnárodními institucemi, státy, neziskovými organizacemi nebo podniky ze soukromého sektoru.

Finanční prostředky, které jsou podle OECD ročně potřeba k naplnění cílů Udržitelného rozvoje se odhadují na 3,9 bil. USD, z toho není pokryto 2,5 bil. USD.

Do oficiálních zdrojů patří penzijní fondy, úspory, pojištění, nadnárodní společnosti, státní fondy a dosahují 215 USD. Mezi neoficiální zdroje patří ilegální finanční převody, šedá ekonomika, korupce, financování vojenských konfliktů nebo peníze z kriminálních aktivit. [10]

Peníze se ze strukturálních fondů čerpají v tzv. programových obdobích. Tato období trvají 7 let. Právě probíhá programové období 2014-2020, ve kterém Evropská komise schválila finanční prostředky pro Českou republiku ve výši 24 miliard eur. Cílem využití těchto prostředků je podpora hospodářského růstu a snížení nerovností mezi státy Evropské unie, a to jak sociálních, tak ekonomických.

Evropské fondy jsou nejvýznamnějším zdrojem financí. Od začátku roku 2014 je v České republice 5 fondů, které spolu tvoří Evropské strukturální a investiční fondy a jsou pro ně nastavena společenská pravidla. Mezi tyto fondy patří:

- Fond soudržnosti
- Evropský fond pro regionální rozvoj
- Evropský sociální fond
- Evropský rybářský a námořní fond
- Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova

Dohoda o partnerství je základní dokument, který vymezuje čerpání finančních prostředků z Evropských strukturálních investičních fondů pro programové období 2014-2020. [11]

1.4 Organizace a orgány politiky udržitelného rozvoje

Politiku udržitelného rozvoje ovlivňuje a vykonává celá řada institucí. Patří mezi ně např. OSN, Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, Světová obchodní organizace a Světová banka. Na životní prostředí se zaměřuje řada mezinárodních organizací, např. Světový

svaz ochrany přírody, Globální fond životního prostředí a Regionální enviromentální centrum pro střední a východní Evropu. [5]

OSN

Organizace spojených národů vznikla 24. října 1945, kdy Chartu OSN ratifikovala Čína, Francie, Sovětský svaz, USA, Velká Británie a většina ostatních signatářských zemí OSN. K jejím cílům, které jsou definované v Chartě, patří například udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, rozvíjení přátelských vztahů mezi národy založené na respektování zásad rovnoprávnosti a spolupracovat při řešení mezinárodních otázek. [12]

K důležitým událostem OSN, týkajících se udržitelného rozvoje lze řadit konferenci OSN v Riu de Janeiru, která byla v roce 1992 a jejíž hlavním přínosem bylo, že se stanovilo 27 zásad udržitelného rozvoje, přijala se Agenda 21 a určila se Komise OSN pro udržitelný rozvoj. V roce 1997 se v New Yorku konala konference nazvaná Rio + 5, na níž se představitelé Valného shromáždění OSN domluvili na vypracování národních strategií udržitelného rozvoje nejdéle do roku 2002.

V rámci OSN vznikla v prosinci 1992 Komise pro udržitelný rozvoj. Jejím posláním je mimo jiné také posuzovat pokrok v naplnění doporučení a závazků v dokumentech, které vzešly z Konference o životním prostředí. Tento pokrok posuzuje na národní, mezinárodní i regionální úrovni. [13]

OECD

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj vznikla v roce 1961. Vznikla jako nástupkyně Organizace pro hospodářskou spolupráci v Evropě. Jejím úkolem byla hospodářská obnova po válce. Zakládajícím dokumentem je Konvence o OECD, v níž jsou uvedeny hlavní cíle OECD. Mezi hlavní cíle patří dlouhodobý ekonomický rozvoj členských i nečlenských států. Sdružuje ekonomicky nejvýznamnější země světa. Nyní má OECD 36 členských zemí. [14]

Rada vlády pro udržitelný rozvoj

Rada vlády vznikla v roce 2003 usnesením vlády č. 778. jako stálý poradní, iniciační a koordinační orgán. Počet členů není pevně stanoven, nyní má 39 členů, mezi které patří: zástupci ministerstev, Úřadu vlády, Parlamentu ČR, sociálních partnerů a nestátních neziskových organizací a akademické obce. Nyní spadá pod ministerstvo životního prostředí. Předsedou Rady je ministr životního prostředí, který odpovídá za činnost Rady vládě a svolává jednání, která se konají minimálně jednou ročně. Místopředsedkyní je ministryně pro místní rozvoj.

Je zodpovědná za tvorbu a aktualizaci klíčových strategických dokumentů udržitelného rozvoje pro Českou republiku, kterými jsou Strategický rámec Česká republika 2030 a Implementace Agendy 2030. Projednává zprávy, které vyhodnocují, zda došlo k naplnění opatření a zabývá se metodickou koordinací koncepčních dokumentů. [15]

Oddělení udržitelného rozvoje zajišťuje činnost 9 tematických výborů, jež v současnosti při Radě fungují. K těmto výborům patří např. Výbor pro socio-ekonomický rozvoj, Výbor pro udržitelnou energetiku, Výbor pro udržitelnou dopravu nebo třeba Výbor pro koordinaci pozic ČR k udržitelnému rozvoji. Dále potom zajišťuje, aby se téma udržitelného rozvoje dostalo do podvědomí veřejnosti, z toho důvodu je každý rok pořádán Týden udržitelného rozvoje a Fórum pro udržitelný rozvoj. [16]

1.5 Kuznetsova enviromentální křivka

Již zhruba od 90. let 20. století je předmětem intenzivního výzkumu některých ekonomů porovnání vztahu mezi ekonomickým růstem a jeho vlivem a dopadem na životní prostředí.

Simon Kuznets byl významný americký ekonom. V roce 1971 získal Nobelovu cenu za jeho empiricky založenou interpretaci ekonomického růstu, která vedla k novému pohledu do hospodářské a sociální struktury a procesu rozvoje. [17] Křivka, jež je po něm pojmenovaná se častěji začala používat na začátku 90. let 20. století. Simon Kuznets nejprve zkoumal změny v nerovnosti příjmů v závislosti na fázi ekonomického rozvoje. Křivce byl později připojen pří-
vlastek enviromentální, protože se zaměřila na udržitelný rozvoj a životní prostředí. Popisuje, jaký je vztah mezi ekonomickým růstem a znehodnocením životního prostředí. [18]

1.5.1 Průběh funkce

Kuznetsova enviromentální křivka (dále EKC-z anglického Environmental Kuznets Curve) má tvar konkávní funkce. Na vertikální ose je vyznačen příjem na osobu, na ose horizontální je potom degradace životního prostředí. Vyjadřuje, že pokud poroste HDP na osobu, poroste zároveň i poškození životního prostředí. Když křivka dosáhne určitého zlomového bodu, bude se kvalita prostředí zlepšovat.

Na počátku funkce je produkce škodlivin minimální. Souvisí totiž s předprůmyslovou ekonomikou, kdy se do životního prostředí nedostávají látky z průmyslových ekonomických čin-

ností. Industrializace a rozvoj ekonomiky představuje pro životní prostředí vyšší riziko znečištění a vyčerpání přírodních zdrojů. Vyšší příjem a ekonomický růst vede k bodu zlomu, kdy si lidé uvědomí výhody životního prostředí a rozhodnou se utratit své příjmy za to, aby se kvalita nejen jeho, ale i ovzduší a čištění vod zlepšila.

Mezi faktory ovlivňující EKC patří například míra liberalizace ekonomiky, role enviromentální regulace nebo rychlost ekonomického růstu. [19]

Obrázek 2 Environmentální Kuznetsova křivka

Zdroj: MARTINOVSKÝ, Petr. *Sekuritizace hrozby nedostatku vody v České republice* [online]. [cit. 2020-11-18]. Dostupné z: <https://www.obranaastrategie.cz/cs/aktualni-cislo-2-2009/clanky/sekuritizace-hrozby-nedostatku-vody-v-ceske-republice.html>

1.5.2 Platnost EKC

Pro hodnocení, zda EKC platí se využívá tzv. produkční přístup. Posuzují se environmentální dopady, které jsou vyprodukovány jen zdroji v dané zemi. Další přístup, kterým lze hodnotit platnost EKC je tzv. spotřební přístup, kde se do hodnocení započítávají environmentální dopady ze statků a služeb vyrobených kdekoli na světě a spotřebovaných obyvateli daného státu. Mezi ekonomickým růstem a kvalitou životního prostředí je možno pozorovat tři hlavní ukazatele vztahu, patří k nim rozsah ekonomických aktivit, strukturální změny v ekonomice a technologické změny. Všechny tři ukazatele mohou ovlivnit křivku ovlivnit. [18]

1.5.3 Nedostatky EKC

Kritici této křivky upozorňují na to, že jen jedním z několika faktorů, které vyjadřují nerovnost je příjem. Další nedostatek je ten, že neobsahuje žádnou jinou vysvětlující veličinu než HDP.

Mezi nedostatky také patří nedostatečná data, což je pro model EKC značné omezení. Údaje jsou často velmi špatně dostupné nebo v nedostatečné kvalitě. Pokud už data dostupná jsou často nevhodné pro model EKC. [18]

1.6 Triple bottom line

Triple bottom line (dále TBL), neboli trojí zodpovědnost je účetní systém, který zahrnuje tři základní pilíře odpovědnosti: sociální, environmentální a finanční. Bývá také označována jako 3P: lidé, planeta a zisk, z anglického people, planet a profits. Tento koncept vyvinul Jonh Elkington a změnil tak způsob, jakým je měřena udržitelnost a výkonnost projektů nebo politik. Je využívána podniky, neziskovými organizacemi i vládou. [20]

K zemím, které TBL podporují se řadí například Francie, Švýcarsko, Japonsko nebo Spojené státy americké. Mezi firmy využívající účetnictví TBL patří známé, velké firmy jako je DHL, mezinárodní přepravní firma, dále potom obchodní společnost Seventh Generation a firma Patagonia, zabývající se oblečením. Na příkladech je vidět, že pro to, aby mohli dané společnosti TBL využívat není důležité s čím obchodují. [21]

1.6.1 Výpočet TBL

Pro výpočet TBL neexistuje žádná univerzální metoda. Dokonce neexistuje ani všeobecně přijímaný standard pro opatření, který by zahrnoval všechny tři kategorie TBL. Lze to považovat za výhodu, protože si každý subjekt, ať už podnik nebo nezisková organizace, může přizpůsobit metodu lze vlastních potřeb a preferencí.

Ekonomické proměnné se týkají finanční části subjektu. Jedná se například o příjmy a výdaje, daně, zřízení podniku, rozdělení zaměstnanosti podle odvětví nebo procento firem v každém sektoru. Environmentální proměnné zahrnují přírodní zdroje a potencionální vlivy na jejich životaschopnost. Lze mezi ně zařadit kvalitu vzduchu a vody, spotřebu energie, toxické látky, využití půdy a nakládání s pevným a toxickým odpadem. Míra nezaměstnanosti, průměrný příjem domácností, relativní chudoba nebo třeba násilné trestné činy na obyvatele se hodnotí u sociálních proměnných. [20]

1.7 Externality

Tento pojem poprvé zmínil Alfred Marshall ve své knize Zásady ekonomie. Externality jsou jednou z forem tržního selhání. Mají buď negativní nebo pozitivní vliv na své okolí.

Definice dle Paula Samuelsona: „*Externalita neboli efekt přelévání nastává, když výroba nebo spotřeba způsobuje nedobrovolné náklady nebo přínosy jiným, tj. náklady nebo přínosy jsou přenášeny na jiné, aniž ti, kdo náklady způsobí, nebo ti, do přínosy získávají, za to platí. Přesněji, externalita je dopad chování jednoho ekonomického subjektu na blahobyt jiného subjektu.*“ [22]

Externality můžeme tedy označit jako náklady nebo výnosy jiných subjektů, které se u jejich původce nemusí nutně projevit. O pozitivní externality se jedná, pokud má ekonomický subjekt z výroby nebo spotřeby výnosy, o negativní externality jde v případě nákladů. [23]

1.7.1 Negativní externality

Pokud společnost nenese za své jednání plnou odpovědnost a na další společnosti přenáší část těchto nákladů, potom vzniká negativní externalita. Externality technického typu jsou často příčinou vzniku negativních externalit.

Ve spojitosti s udržitelným rozvojem lze mezi příklady negativních externalit zařadit chemickou společnost, jež znečistí vodní tok a zvyšuje tím náklady jiné společnosti na čištění daného vodního toku, který společnost využívá pro výrobní účely. Dalším příkladem je elektrárna, která vytváří nedokonalým spalováním uhlí emise a vypouští je do ovzduší, dojde tedy k jeho znečištění, jež poškodí porost jiné společnosti a majitelům tak vznikají škody. Nemůžou totiž ovlivnit to, jakou technologii nebo opatření na ochranu životního prostředí přijala společnost znečišťující ovzduší. [24]

Pervasivní externality

Jedná se o trvalé externality, které mají vysoce negativní dopady na fungování civilizace a mají charakter globálních rizik. K příkladům lze zařadit kácení tropických pralesů nebo třeba klimatické změny. [23]

1.7.2 Pozitivní externality

Pokud si jiné společnosti přivlastňují část výnosů společnosti, která nemůže vykazovat všechny výnosy ze své činnosti, potom vzniká pozitivní externalita.

Mezi příklady pozitivních externalit souvisejících s udržitelným rozvojem lze řadit les, který poskytuje zisk pro majitele nejen z prodeje a těžby dřeva, ale zároveň pročišťuje spodní vodu a zabráňuje erozi půdy v blízkém okolí. [24]

1.7.3 Internalizace externalit

Internalizace externalit je možné popsat jako snahu o to, aby důsledky činnosti producentů negativních externalit představovaly pro producenty ekonomickou či jinou újmu.

Ze strany státu a společnosti se jedná především o internalizaci negativních externalit, kdy její původce většinou nemá zájem o její internalizaci, ale v případě pozitivních externalit je to naopak, tam producent o její internalizaci zájem má. [25]

Jedním z řešení je tržní cestou vyjednávání, který formuloval v 60. letech 20. století Ronald Harry Coase. Jde o Coaseho teorém, jak později nazval George Stigler. Ten říká, že každou externalitu lze odbourat bez ohledu na to, kdo bude nakonec odškodňován. Účastníci mohou dosáhnout optimálního stavu bez třetí strany, a to pokud spolu zainteresované subjekty mohou vyjednávat a jestliže transakční náklady na vyjednávání budou nulové nebo velmi nízké. Jeho aplikace je však vhodná jen v některých případech.

Druhé, pro ochranu životního prostředí klíčové a historicky nejstarší řešení vypracoval ve 30. letech 20. století Arthur Cecil Pigou. Jedná se o řešení pomocí daní a dotací, jejichž cílem je, aby se stav alokace zdrojů přiblížil co nejvíce bodu společenského optima. Je to řešení s účastí státu pomocí vládní intervencí, které pomohou odstranit rozdíl mezi společenskými a individuálními náklady ekonomické činnosti vytvářející externality. [23]

2 STRATEGICKÉ DOKUMENTY

Důležitých dokumentů pro udržitelný rozvoj je celá řada. Stejně tak, jak se postupem času vyvíjel pohled společnosti, a to nejen odborné, ale i laické na udržitelný rozvoj, docházelo samozřejmě i k vývoji strategických dokumentů, proto již některé nejsou aktuální a byly nahrazeny jinými, které více splňují pohled dnešních generací na tuto problematiku.

2.1 Dokumenty na mezinárodní úrovni

Jedná se o dokumenty, které vznikly jako výsledek jednání světových organizací ohledně koncepce udržitelného rozvoje. Jsou v nich popsány problémy tížící současnou generaci s tím, že zároveň hledají cestu změny směřující k trvalé ochraně přírody pro budoucnost a narovnání vztahů v oblasti sociální a environmentální.

2.1.1 Stockholmská deklarace

Stockholmská deklarace konaná v červnu roku 1972 ve Stockholmu, též nazývaná Deklarace Konference OSN o životním prostředí, byla prvním dokumentem na mezinárodní úrovni pojednávajícím zejména o stále více se znečišťujícím životním prostředí způsobeném činností člověka. V neposlední řadě se zabývá nutností zapojení občanů a vyzdvihuje nutnost zapojení institucí do tohoto tématu. Kromě problematiky životního prostředí se zabývá mimo jiné také vzděláním a nutností zapojit další státy, především rozvojové země. Je ve své podstatě základním stavebním kamenem pro další dokumenty týkající se problematiky udržitelného rozvoje. Vznikl jako jasná odpověď na kumulující se problémy zejména v oblasti ekologických katastrof, jako jsou problémy spojené s povodněmi, smog, kontaminace vody, narůstající zdravotní především onkologické problémy obyvatel. Je složen z 26 principů, ze kterých jsou patrné konkrétní cíle. [26]

Analýza dokumentu

K výhodám tohoto dokumentu patří to, že je jasný, přehledný a stručný. Obsahuje pouze 8 stran. Přesto, že není příliš podrobný, což může na první pohled vypadat jako negativum, obsahuje jasnou dohodu členských států týkající se řešených problémů. Mezi záporné stránky se může řadit obecnost jednotlivých doporučení, nejsou konkrétní ani závazné.

2.1.2 Deklarace Konference OSN o životním prostředí a rozvoji

Dalším ze strategických dokumentů přímo navazujícím na Stockholmskou deklaraci je Deklarace Konference OSN o životním prostředí a rozvoji, která byla přijata na konferenci v Rio de Janeiro v červnu roku 1992. Vycházela z ní celá řada dalších dohod a jednání. Je též nazývána jako Summit Země. Tato konference již probíhala za účasti představitelů Československa. [27] Lze to tedy vnímat jako významné a strategické zapojení naší země do mezinárodní koncepce udržitelného rozvoje.

Další zásadní posun nastal na konferenci Rio+20 uskutečněné v roce 2012 v Rio de Janeiru, uspořádané ku příležitosti dvacátého výročí konference v roce 1992. Oproti předchozím konferencím se jí zúčastnil nebývalý počet účastníků. Největší změna byla patrná v účasti občanské společnosti, jako jsou farmáři, ženy, zástupci mladé generace, nevládní a neziskové organizace, jímž byl umožněn významný prostor v zapojení se do diskuse a jejichž názory byly zásadní v rozhodování o podobě dokumentu nazvaného tzv. kompilační dokument. [28] Samozřejmě tato konference probíhala i za účasti zástupců České republiky, mezi které patřil například tehdejší ministr životního prostředí Tomáš Chalupa. Dále naší zemi zastupovali i další delegáti a nevládní organizace, kteří se aktivně zapojili do diskuse. Jejich cílem bylo upoutat pozornost účastníků konference na oblast Měření udržitelné ekonomiky: prosperita indikátorů jdoucích za obzor HDP, na toto téma byl účastníky české delegace uspořádán seminář. [29]

Analýza dokumentu

Kladnými stránkami tohoto dokumentu jsou ještě větší stručnost, jasnost a přehlednost, jelikož se skládá z 27 článků, které jsou popsány v pouze pětistránkovém dokumentu. Oproti Stockholmskému dokumentu je zde vidět jasný posun k daleko konkrétnějším krokům a doporučením pro jednotlivé vlády a instituce. Jako negativum se může jevit to, že těchto konferencí nebyla ještě zúčastněna široká veřejnost, nebyla přítomna v takové míře vědecká a technická společnost a nebyla v té době ještě v takové míře rozšířena možnost online komunikace.

2.1.3 Obnovená strategie udržitelného rozvoje EU 2006

Dalším důležitým mezičlánkem dnešního pojetí udržitelného rozvoje bylo například přijetí Strategie udržitelného rozvoje EU Evropskou radou.

V roce 2001 přijala Evropská rada první Strategii udržitelného rozvoje EU, která byla v roce 2002 doplněna o vnější rozměr, a to z důvodu Světovému summitu o udržitelném rozvoji. O čtyři roky později byla potom přijata jako Obnovená strategie udržitelného rozvoje EU. Jejím cílem bylo zvyšování kvality, jak pro současné, tak budoucí generace, které bude trvalé, a to pomocí udržitelných společenství, jež budou schopné využívat zdroje a potenciál hospodářství, vedoucí nejen k ochraně životního prostředí, ale také k inovacím a sociální soudržnosti.

K hlavním cílům patří:

- **Ochrana životního prostředí**-zlepšit kvalitu životního prostředí a předcházet jeho znečištění, dodržet omezené množství přírodních zdrojů a zajistit, aby v případě hospodářského růstu nedocházelo ke zhoršování životního prostředí.
- **Sociální spravedlnost a soudržnost**-boj pro diskriminaci, podpoření demokratické, zdravé, bezpečné a spravedlivé společnosti.
- **Hospodářská prosperita**-podpoření ekonomiky založené na bohatých znalostech, která by přinesla vysokou životní úroveň a plnou a kvalitní zaměstnanost v celé EU.
- **Plnění našich mezinárodních povinností**-aktivně podpořit udržitelný rozvoj na celém světě, zajištění míru, bezpečnosti, svobody a zajištění, aby jak vnitřní, tak vnější politiky EU byly v souladu s globálním udržitelným rozvojem a jeho mezinárodními závazky.

Hlavními zásadami politiky jsou: prosazování a ochrana základních práv, solidarita uvnitř generací a mezi generacemi, otevřená a demokratická společnost, zapojení občanů, zapojení podniků a sociálních partnerů, soudržnost politik a řízení, integrace politik, využívání nejlepších dostupných znalostí a zásada předběžné opatrnosti.

Přijetí této strategie se ukázalo velmi důležité zejména z toho důvodu, jelikož bylo konstatováno, že v některých oblastech života stále přetrvávají zaběhlé a neekologické postupy a je tudíž nezbytné si stanovovat krátkodobější a co nejvíce konkrétní cíle. Dále se potvrdilo, že právě takové aktivity na mezinárodní úrovni vyvolávají cílený tlak na politiky jednotlivých zemí a vytvářejí tak prostor pro změnu pohledu celé společnosti. [30]

Analýza dokumentu

Největším negativem tohoto dokumentu je to, že řada navržených prostředků, které by měl daný cíl zahrnovat, neodpovídají v některých případech cílům. Dále potom, že některé tyto prostředky se nevztahují k cílům zcela jasně nebo jsou úplně bez cíle. Cíle společně s navrženými

prostředky nejsou pokaždé plně propojeny. Je možno zmínit i to, že data v tomto dokumentu nejsou aktuální, ale zpožděná zhruba o 3-4 roky.

2.1.4 Agenda 21

Jedním z nejvýraznějších a nejvíce diskutovaných dokumentů přijatých na konferenci v Rio de Janeiro je Agenda 21. Jedná se o akční plán, ve kterém jsou ustanoveny konkrétní kroky pro udržitelný rozvoj. V tuto chvíli již naše země byla plně zapojena do mezinárodní spolupráce, což dokladuje například to, že na uvedení tohoto dokumentu se podílel i tehdejší Československý ministr životního prostředí Josef Vavroušek, za pomoci celého týmu odborníků, z čehož je zřejmé, že stejně tak jako vzrůstal zájem o udržitelný rozvoj ve světě, i v České republice se tomuto tématu věnovala čím dál větší pozornost.

Celkem obsahuje 40 kapitol a je rozdělena do čtyř částí.

- **První část** je zaměřena na sociální a ekonomický rozměr. Patří do ní například mezinárodní spolupráce při urychlování udržitelného rozvoje v rozvojových zemích a související domácí politika, boj proti chudobě nebo ochrana a podpora lidského zdraví.
- **Druhá část** se týká zdrojů, jejich uchování a šetrné využívání a hospodaření s nimi. Do této části patří například ochrana atmosféry, boj proti odlesňování, ochrana oceánů a všech druhů moří.
- **Třetí část** se zabývá posilováním úlohy důležitých skupin, například celosvětová opatření pro zapojení žen do udržitelného a spravedlivého rozvoje, děti a mládež v udržitelném rozvoji nebo posilování úlohy podnikání, obchodu a průmyslu.
- Ve **čtvrté části** jsou popsány prostředky, jakými má být cílů naplněno. [31]

Analýza dokumentu

I přes to, že je tento dokument zásadním pro velkou část budoucích dokumentů jak na mezinárodní úrovni, tak na úrovni jednotlivých států, negativem tohoto dokumentu jsou nereálné ambice. Dalším negativem je jeho nezávaznost a také žádná časová omezenost, státy potom nejsou zavázány splnit jednotlivé závazky do určitého roku. I přes tuto kritiku je však nutno zmínit, že samotné otevření diskuse touto formou znamenalo další zviditelnění problematiky udržitelného rozvoje a přinášelo odpovědi na konkrétní otázky. K silným stránkám se řadí to,

že jsou v něm definovány poměrně konkrétní cíle i prostředky, pomocí nich je možné tyto cíle formulovat a zároveň je co se týče problematiky udržitelného rozvoje komplexní.

Místní agenda 21

Kapitola 28 Agendy 21: „*Protože jsou (úřady) úrovní správy nejbližší lidem, sehrávají důležitou roli ve výchově, mobilizaci při reakci na podněty veřejnosti a napomáhají tak dosažení udržitelného rozvoje.*“ [31]

Místní agenda 21 je prostředek pro implementování udržitelného rozvoje na místní a regionální úrovni. Je to proces, díky němuž se zvyšuje kvalita života prostřednictvím strategického plánování a řízení, zapojování veřejnosti a zkvalitňování správy veřejných věcí. Nemohla by existovat bez státní správy a samosprávy, protože ty v tomto procesu mají hlavní roli. Jejím základním cílem je udržitelný rozvoj. Představuje směr kvalitní správy věcí veřejných, která je transparentní, otevřená, společensky zodpovědná. Při jejím rozhodování a plánování se účastní veřejnost, podporuje vzájemnou partnerskou spolupráci, brán je v potaz pohled odborné veřejnosti, přičemž jediné právě taková veřejná správa může být dlouhodobě udržitelná, přispívající k rozvoji obcí i regionů. Pro to, aby mohla místní agenda 21 řádně fungovat, je nutné, aby její součástí bylo:

- efektivní management plánování a řízení včetně systému financování,
- spolupráce veřejnosti, aktivní komunikace a prohlubování vzájemných vztahů,
- systémové a měřitelné cílení k udržitelnému rozvoji.

Mezi oficiální metody zvyšování kvality ve veřejné správě zařadilo ministerstvo vnitra místní agendu 21 v roce 2006.

Města jsou členěna do čtyř kategorií, která jsou označena písmeny, přičemž A nejvyšší a D nejnižší. Každá kategorie se posuzuje podle přesně hodnotitelných ukazatelů vyjadřující úroveň dosažení cílů MA 21 v dané samosprávě. Tyto kategorie je možné vyhledat v Databázi MA 21, který spravuje z pověření Ministerstva životního prostředí CENIA česká informační agentura životního prostředí, jejímž cílem je poskytnout jednotlivým samosprávám přehled o úrovni plnění procesu MA 21.

Význam kritérií MA 21 spočívá k tomu, že jednotlivé samosprávy budou moci dle konkrétních a jasně nastavených pravidel doložit, že ve skutečnosti uplatňují MA 21 a v jaké její kategorii se nacházejí. Toto může být využito i jako další ukazatel při žádosti o granty EU a poskytnutí dotací, přičemž aktivní MA 21 budou mít pro získání dotace větší předpoklad.

Zavedení místní agendy 21

První krok je přijetí Deklarace místní agendy 21. Vedení obce nebo regionu se tímto dokumentem zavazuje k tomu, že bude naplňovat principy udržitelného rozvoje. Dalším krokem je stanovení odpovědnosti za realizaci. Zastupitelstvo obce stanoví Politika místní agendy 21, jehož funkce je omezena délkou jeho mandátu, velmi často se jedná o starostu nebo dalšího člena vedení. Jeho funkcí je řídit aktivity spojené s místní agendou 21 a je politickým garantem v místě. Koordinátor místní agendy 21 zajišťuje konkrétním aktivitám praktickou realizaci a spolupracuje s jednotlivými odbory úřadu. Ministerstvu životního prostředí a Pracovní skupině Rady vlády pro udržitelný rozvoj, tedy hodnotícím orgánům, odpovídá za plnění kritérií místní agendy 21. V samosprávách nejvyšších kategorií A a B je jeho úkolem i příprava Auditů udržitelného rozvoje a spolupráce s týmem, který tento audit hodnotí. Tam, kde MA 21 dobře funguje existuje také neformální Pracovní skupina MA 21, jejímž smyslem je docílit uplatnění pravidel MA 21 v praxi. Součástí této skupiny mohou být i např. podnikatelé a zástupci neziskových organizací působící v daném regionu. Cílem této skupiny je mimo jiné také zapojení neziskových organizací a spolků a místních podnikatelů do aktivit MA 21. V případě přechodu z kategorie D do vyšší kategorie C je ustanovit oficiální orgán pro MA 21, není však zapotřebí zřizovat další orgán, ale je možné rozšířit pravomoci některé již stávající komise o MA 21. Za účelem sledování stavu udržitelného rozvoje jsou v nejvyšších kategoriích A a B ustanovovány ještě Strategické týmy nebo jiné pracovní skupiny. Tyto týmy složené především z odporníků, kompetentních osob z řad vedení obce mají navíc za úkol důsledně dbát na naplnění cíle Strategie udržitelného rozvoje a dále hodnotí aktuální situaci a trendy udržitelného rozvoje v dané lokalitě. Výsledkem této spolupráce je zveřejnění Hodnotící zprávy za předešlý rok a také Plánu zlepšení na následující rok. Záleží samozřejmě na kvalitním zpracování, díky němuž dojde k lepšímu vyhodnocení uskutečněných činností, je získán lepší přehled o efektivitě zatím dosaďního postupu a je možné lépe a důsledně plánovat cestu ke zlepšení. Výsledkem by tedy v žádném případě neměla být stagnace a opakování zaběhnutých činností, ale posun vedoucí ke zlepšení. [32]

2.1.5 Agenda 2030 pro udržitelný rozvoj

Agenda 2030 je dosud nejkomplexnější strategie rozvoje, která byla přijata 25. září 2015 na summitu OSN. Její cíle se uplatňují od 1. ledna 2016. Celý tento proces má svůj počátek již v červnu 2012, kdy se konala konference OSN v Riu de Janeiru, nazývaným též Rio+20, kterého se zúčastnily nejen členské státy OSN, ale dalšími účastníky byly také zástupci akademiků, občanské veřejnosti a v neposlední řadě také soukromá sféra. Díky této zahájené diskuzi došlo právě k pozdějšímu vzniku dokumentu Přeměna našeho světa: Agenda 2030 pro udržitelný rozvoj. Je postavena na třech základních pilířích, které se spolu úzce souvisí. Jedná se o ekonomický, environmentální a sociální pilíř. Agenda 2030 vychází z přesných a konkrétních výstupů a dbá na důsledné a pravidelné kontrolování dosažených výsledků. Každý rok v červenci se za účasti představitelů států koná Politické fórum na vysoké úrovni, které má za cíl podělit se o zkušenosti na národní úrovni v rámci plnění cílů udržitelného rozvoje. Česká republika se těchto jednání také účastní, přičemž posledního fóra se zúčastnila v roce 2017. [33]

Analýza dokumentu

Výhodou Agendy 2030 je to, že ukazuje nejobsáhlejší, nejpodrobnější a zatím nejkonkrétnější cestu, kterou se musí udržitelný rozvoj vydat, aby bylo dosaženo cílů obsažených v tomto dokumentu. Další výhody lze vidět hlavně v oslovení nejen rozvojových států, ale i těch vyspělých, které se do plnění cílů aktivně zapojují. Mezi záporné stránky tohoto dokumentu se řadí to, že cíle obsažené v něm jsou až příliš ambiciózní a v některých bodech nereálné. Hrozí tedy, že se je nepodaří v plné míře splnit i ohledem na Rozvojové cíle tisíciletí, jež aktuálním cílům předcházeli. I když byly tyto cíle reálněji dosažitelné, nepodařilo se je úplně naplnit, patří mezi ně např. dosažení základního vzdělání a snížení úmrtnosti matek.

2.2 Dokumenty na úrovni ČR

Je možno pozorovat, že dokumenty zabývající se koncepcí udržitelného rozvoje v České republice přímo vycházejí z rozhodnutí uzavřených v rámci mezinárodních jednání a v rámci závazků, které se jednotlivé země při mezinárodních jednáních zavázaly splnit. Aktuálním strategickým dokumentem pro Českou republiku je Strategický rámec Česká republika 2030.

2.2.1 Strategie udržitelného rozvoje České republiky

Dokument nazývaný Strategie udržitelného rozvoje České republiky byl schválen v prosinci roku 2004 vládou České republiky a vychází ze zahraničních strategických dokumentů. Úkolem této strategie bylo upozornit na problémy ať už stávající nebo ty potenciální, které by mohly negativně ovlivnit naši zemi při přechodu k udržitelnému rozvoji a zároveň nalézt takové řešení, aby došlo k zamezení těchto hrozeb nebo alespoň k jejich zmírnění. [34] Ke strategii udržitelného rozvoje, která je platná od roku 2004 vyšly tři Situační strategie, které jsou založené na indikátorech. [35]

V roce 2007 došlo k aktualizaci tohoto dokumentu. Cíle, principy i základní východiska, které jsou zahrnuté ve strategii z roku 2004 jsou stále platné. Rozdíl od původní strategie lze vidět v počtu oblastí, původní dokument jich měl 6, kdežto nový jich měl 12, které sice z původních oblastí vychází, ale jsou více konkrétnější a jsou doplněny v souladu obnovenou strategií udržitelného rozvoje EU z roku 2006. [34]

Analýza dokumentu

Výhodou aktualizovaného dokumentu jsou bezpochyby cíle, které jsou oproti předešlému dokumentu konkrétnější. Dalším pozitivem je rozšíření chápání udržitelného rozvoje, jejíž součástí se stal i ekonomický a sociální rozměr.

2.2.2 Strategický rámec udržitelného rozvoje České republiky

Na začátku roku 2010 schválila vláda České republiky svým usnesením Strategický rámec Česká republika 2010, který aktualizuje strategii z roku 2004. Zaměřuje se na hlavní cíle, nazývané prioritní osy, dále potom dílčí cíle a také jednotlivé podcíle, kterých by naše země chtěla dosáhnout. [3] Obsahuje vize, základní principy, indikátory, pomocí nichž lze měřit a následně vyhodnotit situaci v České republice. Po splnění cílů a priorit by mělo být dosaženo vyvážení tří pilířů udržitelného rozvoje.

Obsahuje pět prioritních os, které jsou navzájem propojeny.

- PO1-Společnost, člověk a zdraví
- PO2-Ekonomika a inovace
- PO3-Rozvoj území

- PO4-Krajina, ekosystémy a biodiverzita
- PO5-Stabilní a bezpečná společnost

Odráží se od mezinárodních dokumentů, především od Obnovené strategie udržitelného rozvoje EU z roku 2006. Tento dokument později nahradil strategický rámec Česká republika 2030. [37]

Analýza dokumentu

Výhodou tohoto dokumentu lze vidět především v konkretizaci cílů a rozdělení na hlavní cíle, dílčí cíle a podcíle. Slabou stránkou dokumentu jsou nereálné cíle.

2.2.3 Strategický rámec Česká republika 2030

K naplňování Cílů udržitelného rozvoje a Agendy 2030 v rámci České republiky se v roce 2017 zavázala i naše vláda přijetím dokumentu Strategický rámec Česká republika 2030. Jedná se o dokument, jež udává takový směr, kterým by se rozvoj Česká republika a společnosti v příštích desetiletích měl vydat. Předcházela mu Strategický rámec udržitelného rozvoje z roku 2010, nyní ho Česká republika 2030 nahrazuje. Při jeho naplnění dojde k tomu, že se v naší zemi zvýší kvalita života a její rozvoj bude udržitelnější. Vytvořením tohoto dokumentu vznikl jakýsi rámec pro ostatní důležité dokumenty v této oblasti, a to na různých úrovních, národní, krajské i místní, aniž by nahrazoval sektorové dokumenty. Důležitost tohoto dokumentu spočívá především v tom, že pojednává o oblastech, která mají zásadní význam z hlediska dlouhodobého rozvoje ČR. Kromě veřejné správy je tento dokument určen také občanům, firmám, neziskovým organizacím či sociálním partnerům, kteří jsou nabádáni k jeho naplňování.

Udržitelnost a kvalita života jsou dva hlavní přístupy ze kterých vychází. Rozvoj společnosti je ovlivněn fyzickými limity, jak planety, tak krajiny, a to připomíná princip udržitelnosti. Člověk je součástí přírody a Česká republika 2030 se zaměřuje na jejich lidské potřeby a lidi celkově. Udržitelný rozvoj je pojem, který je v posledních letech velmi diskutován nejen v České republice, Evropě, ale i po celém světě. Mluví se o něm zejména kvůli výzvám současného světa, jako je ztráta úrodné půdy, demografické změny nebo změna klimatu.

Pouze ekonomickými ukazateli kvalita života hodnotit nelze, Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj doporučuje, aby se sledovali taková kritéria kvality života jako je např. mezilidské vztahy, zdravotní stav, rovnováha mezi prací a soukromým životem, vzdělávání a

dovednosti nebo kvalita životního prostředí. Tato kritéria jsou převážně určena hmotnými ukazateli, tedy bohatstvím, příjmy, výdělků a zaměstnáním. [37]

Koncept tzv. globálních megatrendů využívá Česká republika 2030 k tomu, aby do kontextu světového rozvoje zasadila rozvoj naší země. Globální megatrend popsal John Naisbitt jako celkový posun v myšlení nebo v přístupu, který ovlivňuje země nebo průmyslová odvětví. Neexistuje pro ně však jednotná definice, ale lze je popsat jako dlouhodobé procesy ovlivňující naše myšlení, aktivity a budoucí realitu světa a vyvíjející se desítky let. Megatrend je většinou složen z dílčích trendů, které se navzájem propojují. Jednotlivé megatrendy se také navzájem silně ovlivňují a mají dopad na politické rozhodování, technologie, inovace a environmentální procesy. Mezi globálních megatrendů se řadí např. změna klimatu a její dopady, kdy při změně koncentrace skleníkových plynů v atmosféře dochází k narušení poměru mezi příjmem a výdajem energie, což vede k zvedání hladiny světového oceánu, tání ledovců nebo posunu vegetačních pásem. Díky tomuto megatrendu je ovlivněna rostoucí spotřeba, degradace ekosystémů a urbanizace. Dalším příkladem je potravinová bezpečnost, s níž je spojena rostoucí produkce potravin. Produkce je závislá na několika faktorech, mezi ně patří fungování tržního prostředí a využívání nových technologií. Tento megatrend ovlivňuje rostoucí populace, rostoucí objem migrace a urbanizace. Rostoucí střední třída je dalším příkladem a ovlivňuje rostoucí spotřebu, rostoucí spotřebu energie, civilizační choroby a změnu klimatu. Střední třída má určitou úroveň životního stylu, bydlení, trávení volného času, spotřeby statků a služeb a její nárůst je ovlivněn vyšší mírou demokratizace společnosti. [38]

Součástí dokumentu Strategický rámec Česká republika 2030 jsou vize, kterých chce naše země dosáhnout. V roce 2030 bude ČR demokratickým právním státem zajišťující pro své občany vysokou kvalitu života, zároveň také respektující limity přírody a území. Bude chránit pestrost ekosystémů, genů a druhů, biologickou rozmanitost, která je pro život člověka nepostradatelná. Její snahou bude to, aby bylo všech těchto hodnot dosaženo i jinde ve světě. Další vizí je to, že bude ČR takovou zemí, která minimalizuje sociální nerovnosti a společnost bude mít stejné příležitosti.

Cíle formulovány v tomto dokumentu jsou rozděleny do šesti klíčových oblastí:

- **Lidé a společnosti**-I přes to, že má ČR v porovnání s ostatními státy určité strukturální výhody, mezi něž patří např. dobrá úroveň vzdělanosti, stabilní systém veřejného školství nebo kvalitní zdravotní péče, doporučuje dokument do roku 2030 zvýšit investice týkající se prevence a zdravotní gramotnosti, více do práce zapojit skupiny, kterých je

na trhu práce málo a pomocí rozvoje stříbrné a zelené ekonomiky udržet zaměstnanost. Zelená ekonomika souvisí s velmi nízkým poškozováním životního prostředí, stříbrná ekonomika se stárnutím populace a s potřebami obyvatel staršího věku.

- **Hospodářský model**-Cílem je tzv. decoupling, což znamená, že země může ekonomický růst a zároveň mohou být zachovány přírodní zdroje. Veřejné finance se do budoucna musí umět vypořádat se změnou struktur příjmů a odlišnými nároky na výdaje. Dále se zajistí to, aby vydávání veřejných prostředků bylo co nejvíce efektivní.
- **Odolné ekosystémy**-Do roku 2030 je cílem dosažení postupného zlepšení současného stavu, který není úplně ideální z důvodu degradace půdy a snížení její schopnosti zadržovat vodu. Může za to tlak na zemědělství a lesnictví. Je proto vhodné, aby se nastavily podmínky pro hospodaření v krajině. V případě splnění těchto podmínek bude také možné dostat dotaci a pomůžou k obnově ekosystémových služeb, tedy užitek poskytovaných společností přírodou.
- **Obce a regiony**-V oblasti obcí a regionů je cílem do roku 2030 rozvoj veřejných služeb, podpora dopravy bez emisí a omezení emise skleníkových plynů. Dále zajištění toho, aby se opět využívaly nemovitosti, ať už budovy či pozemky, které vznikly jako pozůstatek po průmyslové, zemědělské, vojenské nebo jiné aktivitě a jsou zanedbané a bez využití, tzv. brownfieldy. Města a obce budou přijímat opatření, aby se přizpůsobili změně klimatu a předcházeli dopadům, které tyto změny přinesou.
- **Globální rozvoj**-Rozvoj globálního prostředí s kladným vztahem k udržitelnému rozvoji je dalším cílem ČR do roku 2030. Zaměří se mimo jiné na prohloubení spolupráce jednotlivých oblastí, a to zejména v mezinárodních organizacích, které ve svém výsledku povedou k jednotnému přístupu.
- **Dobré vládnutí**-Zvýšení informovanosti občanů i uvnitř veřejné správy. Rozvíjení schopností a dovedností zaměstnanců a inovativního prostředí, a to na všech úrovních veřejné správy. To jsou cíle pro ČR do roku 2030 v této oblasti.

Principy udržitelného rozvoje jsou v tomto dokumentu promítnuty do všech klíčových oblastí:

- *Mějme na paměti, že udržitelný rozvoj je komplexní a dynamický systém.*
- *Zachovávejme a podporujme rozmanitost.*
- *Respektujme základní lidská práva.*

- *Participujme, diskutujme, buďme transparentní a hledejme nenásilná řešení konfliktů.*
- *Učme se.*
- *Mysleme globálně a dlouhodobě, jednejme lokálně. [37]*

Analýza dokumentů

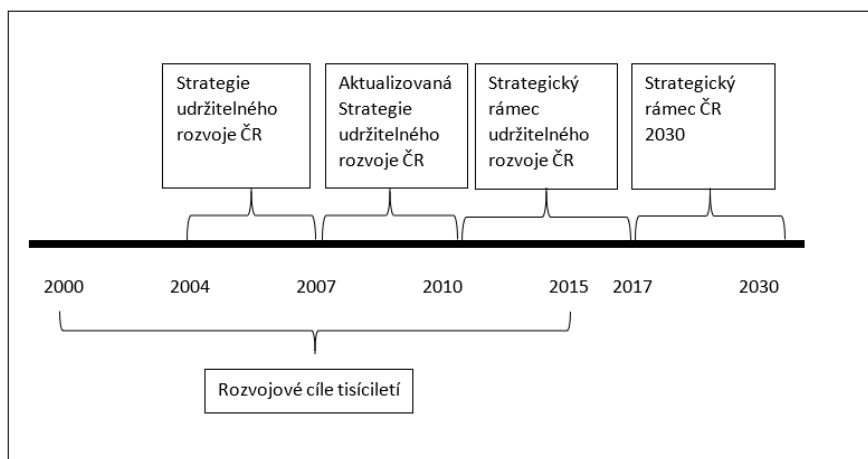
Přesto, že je dokument Strategický rámec Česká republika 2030 vnímán jako pokrokový a správný pro budoucnost, k jeho negativním stránkám lze zařadit to, že jeho zmiňované cíle mohou být přehnaně ambiciózní, a tak nemusí být v reálném čase dosažitelné. Bylo by proto nutné provést pokrokovější a výraznější změny především ve správním systému. Dalším záporům se může jevit to, že je příliš obecný a nejsou v něm vytyčeny konkrétní kroky a postupy, jak dosáhnout pokroku. Pozitivem je, že i přes to, jak je tento dokument rozsáhlý, je přehledný, zejména kvůli tomu, že každý odstavec je očíslovaný a v levé části odstavců jsou shrnující popisky a každý subjekt si může v dokumentu najít konkrétní cíl, na který se může zaměřit. Je zapotřebí vyzdvihnout a zdůraznit, že hlavní kladnou stránkou je to, že tento dokument vůbec existuje a je důkazem koncepce udržitelného rozvoje v České republice, jelikož se jedná o zastřešující dokument, ve kterém jsou obsaženy strategické cíle udržitelného rozvoje na našem území, přičemž sektorovým politikám jsou přenechány dílčí cíle pro konkrétní odvětví. Tento dokument stojí nejvýše co se týče hierarchie, jelikož v něm jsou vytyčeny základní cíle státu, kterých chce do roku 2030 dosáhnout.

Všechny tyto strategické dokumenty týkající se koncepce udržitelného rozvoje jsou uspořádány hierarchicky, z toho důvodu, že se jedná o takové dokumenty, které jsou zastřešujícími pro další sektorové politiky.

Na následujících časových osách je možno vidět dobu působnosti jednotlivých dokumentů. Lze na nich také vidět propojenost koncepce udržitelného rozvoje na mezinárodní úrovni s koncepcí České republiky a také to, s jakým zpožděním reagoval náš stát na dokumenty vydané v zahraničí. V roce 2001 byla vydána první Strategie udržitelného rozvoje EU, následující rok 2002 byla Strategie udržitelného rozvoje EU doplněna o vnější rozměr a Česká republika na to v roce 2004 reagovala vydáním Strategie udržitelného rozvoje ČR. V roce 2006 EU vydalo

obnovenou Strategii udržitelného rozvoje a o rok později vydal náš stát jako reakci Aktualizovanou Strategii udržitelného rozvoje ČR. V roce 2017 přijala Česká republika Strategický rámec Česká republika 2030 jako reakci na mezinárodní dokument, který byl vydán v roce 2015.

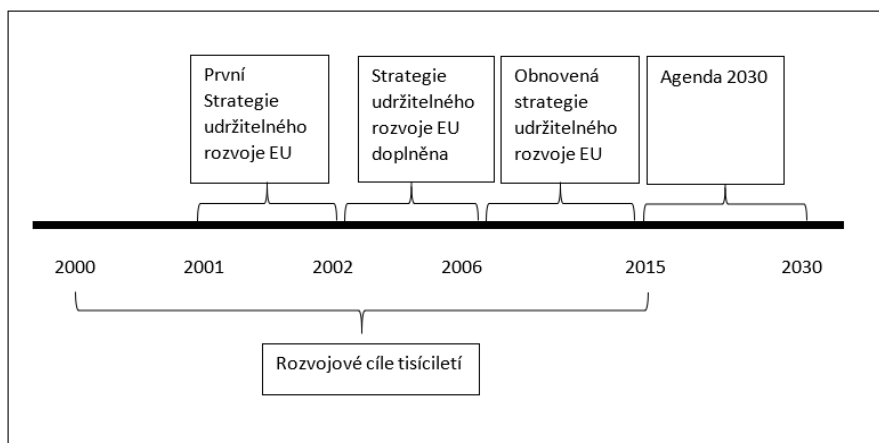
Úroveň České republiky

Obrázek 3: Působnost dokumentů České republiky

Zdroj: Vlastní zpracování

Úroveň mezinárodní

Obrázek 4: Působnost mezinárodních dokumentů

Zdroj: Vlastní zpracování

3 PILÍŘE A CÍLE

3.1 Pilíře udržitelného rozvoje a jejich vývoj

Jak bylo napsáno v první části bakalářské práce, udržitelný rozvoj je rozdělen do tří pilířů, environmentálního, sociálního a ekonomického. Přičemž všechny tři pilíře by měly být ve vzájemné rovnováze. Případným čtvrtým pilířem je institucionální kapacita, jejíž základnu tvoří především předpisy a finanční nástroje vytvořené jednotlivými zeměmi a slouží zejména k ochraně životního prostředí jako celku. Základem udržitelnosti je splnění tří základních cílů, které jsou vyjádřeny pilíři udržitelného rozvoje. K těmto cílům patří sociální rozvoj, který bude respektovat potřeby všech, efektivní ochrana životního prostředí a hospodárné využívání přírodních zdrojů a zajistit, aby ekonomický rozvoj byl i nadále zachován jako vysoký a stabilní. [39]

3.1.1 Environmentální pilíř

Environmentální pilíř se zabývá přírodními zdroji, a protože je na nich lidstvo závislé, je třeba s nimi nakládat šetrně, aby jich v budoucnu nebyl nedostatek nebo aby nedošly úplně. Tento pilíř se proto mimo jiné zaměřuje na šetrnou těžbu a spotřebu zdrojů, které nejsou obnovitelné. Dále se zaměřuje na to, aby se stále snižovala míra znečištění, na boj proti klimatickým změnám nebo ochranu ekosystémů, které jsou vzácné. [40]

Pro udržitelnost životního prostředí musejí být splněny tři podmínky. První podmínkou je, že intenzita, kterou jsou obnovitelné zdroje využívány není rychlejší než jejich regenerace. Vývoj udržitelných obnovitelných náhrad musí být rychlejší než intenzita využívání zdrojů, které nejsou obnovitelné, jedná se o druhou podmínku. Poslední podmínkou je, že musí být rychlejší schopnost životního prostředí vyrovnat se s intenzitou jejího znečištění. Bohužel tím, jak se vyvíjí současná moderní, spotřební a konzumní společnost tyto ukazatele splněny nejsou. Jednou z největších zátěží je zejména přístup většinové společnosti jejíž ekonomický růst je postaven na neadekvátním využití neobnovitelných zdrojů. a to především ve stavebnictví, kdy jsou využívány k zástavbě nová území, aniž by následovala kompenzace v podobě navrácení do dalších lokalit do přirozenému nepoškozeného stavu. Dalším negativním trendem je nadměrné a stále vzrůstající spotřebovávání energetických, neobnovitelných zdrojů. Současná neutěšená situace je řešena řadou opatření na národní úrovni, toto řeší i směrnice Evropské unie a naštěstí se těmito negativními dopady zabývají i vlády v rámci celosvětového měřítka. Pořádají se přednášky, kongresy a semináře na celosvětové úrovni, na kterých vystupují se svými vystoupeními

a poznatky světově uznávaní odborníci v oblasti problematiky udržitelného rozvoje. Veškerá tato opatření mají společný cíl a tím je zlepšení podmínek pro život. Země, které jsou sociálně i ekonomicky nejrozvinutější věnují v současné době největší pozornost právě ochraně životního prostředí, zároveň je však nutno konstatovat, že tytéž země spotřebovávají největší množství neobnovitelných zdrojů čili jejich orientace na tuto problematiku a prosazení ekologického aspektu se jeví jako enormně důležitá. [41]

3.1.2 Sociální pilíř

Zabývá se hospodářským růstem, nezaměstnaností, mezinárodním obchodem a vztahem sociálního a dalších dvou pilířů k rozvoji organizace firem nebo regionů.

V sociálním pilíři je usilováno zejména o to, aby společnost byla tolerantnější, humánnější, otevřená dialogu, připravená přijmout odlišnosti pohlaví, etnika, náboženství a více se zajímala o dění v komunitách a spolcích. [40]

Důležitou součástí je sociální udržitelnost, kdy životní úroveň každého jednotlivce musí být přiměřená a bezpečná, a to v symbióze populace, kapitál i technologie. Problematikou sociální soudržnosti se zabývá Rozvojový program OSN (United Nations Development Program), tzv. index lidského rozvoje, který sleduje tři stejně důležité ukazatele: předpokládaná délka života, přístup ke vzdělání a hrubý produkt na obyvatele. Prvním důležitým ukazatelem je prožit dlouhý a zdravý život díky kvalitní a dostatečné výživě a dobrému zdraví. Druhým ukazatelem je dosažení vědomostí a dovedností, to znamená celková gramotnost a třetím ukazatelem je mít možnost dosáhnout slušné životní úrovně, prostřednictvím lepšího přístupu k dalším zdrojům jako je půda, úvěry, příjmy apod. Tento index sleduje vývoj všech tří ukazatelů. I přesto, že se metodika výpočtu v průběhu času změnila, základem pro výpočet stále zůstaly tyto tři ukazatele.

Konstrukce HDI

Dimenze lidského rozvoje	Ukazatel	Index dimenze	Minimální hodnota	Maximální hodnota
Zdraví	Očekávaná délka života při narození	Index očekávané délky života	25 let	85 let
Vzdělání	Podíl gramotných na dospělé populaci (15 let a více)	Index vzdělání	0 %	100 %
	Složený hrubý podíl zapsaných ke studiu v primárním, sekundárním a terciálním stupni vzdělání		0 %	100 %
Životní úroveň	HDP na osobu (PPP US\$)	Index HDP	100 PPP US\$	40 000 PPP US\$

Tabulka č1: Konstrukce HDI

Zdroj: SYROVÁTKA, Miroslav. Jak (ne)měřit kvalitu života: Kritické pohledy na index lidského rozvoje [online]. [cit. 2020-11-17]. Dostupné z: https://www.development.upol.cz/uploads/dokumenty/Syrovatka_HDI.pdf

Jelikož se v této tabulce objevují různé mezi sebou těžko měřitelné hodnoty (roky, procenta, měna) přistupuje se dále k převodu těchto hodnot na stupnici od nuly do jedné, kdy nula představuje minimální hodnotu ukazatele a číslice jedna znázorňuje maximální hodnotu. Aby byla možnost využít tohoto převodu, je zapotřebí určit jaká je minimální a maximální hodnota příslušného ukazatele. Standardizovaná hodnota ukazatelů kromě HDP na osobu se vypočítá dle následujícího vzorce:

$$\text{Standardizovaná hodnota} = \frac{(\text{skutečná hodnota} - \text{minimální hodnota})}{(\text{maximální hodnota} - \text{minimální hodnota})}$$

Logaritmováním všech hodnot ve vzorci získáme výpočet HDP na osobu. Tento postup vychází z předpokladu, že v případě růstu příjmů rostou také možnosti a schopnosti, avšak pomaleji. Jak je možno vidět v tabulce, zdraví i životní úroveň mají pouze jeden ukazatel. V případě zdraví je tímto jediným ukazatelem očekávaná délka života při narození, zatímco v případě životní úrovně je to HDP na osobu. Na rozdíl od vzdělání, které má dva dílčí ukazatele a těmi jsou podíl gramotných na dospělé populaci a složený hrubý podíl zapsaných ke studiu v primárním, sekundárním a terciálním stupni vzdělání. Je proto nutné z těchto dvou dílčích ukazatelů vypočítat jeden index:

Index vzdělání= (2/3 x standardizovaná hodnota ukazatele podílu gramotných na dospělé populaci) + (1/3 x standardizovaná hodnota ukazatele podílu zapsaných ke studiu)

Jelikož mají všechny tři indexy stejnou váhu, vypočte se celkový index jako aritmetický průměr jednotlivých hodnot.

(index očekávané délky života + index vzdělání + index HDP)

HDI=-----

3

Výsledkem výpočtu je číslo v rozmezí mezi 0 a 1, přičemž čím vyšší číslo vyjde, tím větší je v daném státě lidský rozvoj. [42]

3.1.3 Ekonomický pilíř

Ekonomická a sociální stránka udržitelného rozvoje jsou velmi úzce provázány. V současné době je v ekonomické praxi a ekonomické vědě kladen důraz především na oblast ekonomického růstu a na hledání možností, jak tohoto růstu dlouhodobě dosahovat. Správnou cestou v této souvislosti je pak především dosažení růstu prostřednictvím zvýšení výkonu, technologickou a organizační inovací a zefektivněním produktivity lidské práce. V žádném případě tedy nedochází k ekonomickému růstu na úkor devastace přírodních zdrojů. S ohledem na tyto skutečnosti postupují vyspělé země cestou podpory vývoje a výroby technologií, které jsou šetrné k životnímu prostředí, nedevastují přírodní zdroje, jsou méně náročné na spotřebu energií a surovin a aktivně podporují snahu o odstranění negativních dopadů na životní prostředí způsobených v minulosti. Tento postup ekonomické a sociální stránky udržitelného rozvoje kontrastuje zejména s pohledem na ekonomický rozvoj, a to především s makroekonomickým ukazatelem hrubého domácího produktu pracujícím s ekonomickou prosperitou bez ohledu na druh činnosti, kterou je jí dosaženo. Nejsou zde tedy zohledněny činnosti významně zatěžující životní prostředí, jako např. nešetrná těžba nerostných surovin, neekologické zemědělství kladoucí důraz na maximální výnosy. Bohužel se do tohoto ukazatele některé činnosti, které mají prokazatelně pozitivní vliv na ekonomický rozvoj nepromítanou. Jedná se především o činnosti v oblasti sociální a charitativní. [41]

Je logické, že tak jak se vyvíjela koncepce udržitelného rozvoje v mezinárodním měřítku i na národní úrovni, muselo nutně dojít i k vývoji významu pilířů a cílů, na kterých je myšlenka udržitelného rozvoje postavena. Naprosto se potvrdilo, že jediné důsledné a cílené dodržování aktivit společnosti vedoucí k ochraně životního prostředí, ochraně ekosystémů a potírání nerovností ve společnosti je tou správnou cestou, zároveň je však nutno konstatovat, že společnost je teprve na začátku změn a v některých oblastech, zejména ochrany životního prostředí dochází k závěru, že mohou být některá rozhodnutí provedená v minulosti již nevratná.

Dalším velmi důležitým poznatkem v oblasti vývoje významu pilířů je to, že na začátku byl kladen důraz především na environmentální pilíř, což samozřejmě platí na dále. V současné době se jeví jako zásadní sociální pilíř, zejména z důvodu roztržité společnosti plynoucí z netolerance v oblasti národnosti, etniky nebo odlišných názorech.

3.1.4 Propojení pilířů v praxi

Odborníci se shodují na tom, že všechny tři pilíře, a to jak ekonomický, environmentální a sociální mají stejnou váhu a důležitost, což je možné doložit na konkrétním příkladu prosperující soukromé rodinné firmy, působící v Královéhradeckém kraji, jejíž přístup je správným příkladem, jak dosáhnout ekonomického rozvoje v této oblasti v souladu s udržitelným rozvojem. Firma se zabývá zemědělskou činností, pěstováním plodin, obilovin, luštěnin a olejnatých semen a dále posklizňovou činností. Na tomto konkrétním příkladu je možno v praxi pozorovat, jak správně funguje propojení sociálního, environmentálního a ekonomického pilíře. Znalosti a vědomosti spojené s ochranou přírody jsou zde předávány z otce na syna. Na rozvoji firmy se podílí velká část rodiny a mimo jiné je důležitým zaměstnavatelem v lokalitě. Firma se se svými aktivitami příkladně zapojuje do komunitních akcí, podporuje a sponzoruje místní dobrovolné spolky a je celkově místními vnímána velmi kladně. Zároveň je třeba zdůraznit, že se jedná o firmu s ekonomickým růstem kladoucí velký důraz na ochranu životního prostředí, která v praxi zavádí řadu opatření. Například usiluje o snižování používání chemických hnojiv, zasazuje se o střídání plodin na polích, zabývá se problematikou změn v podnebí a hledá cesty, jak ekologicky tento problém řešit s ohledem na nově šlechtěné druhy plodin. Každý rok pořádá mimo jiné i tzv. „polní den“ kdy už z názvu je zřejmé, že setkání odborníků, šlechtitelů, obchodních partnerů, dalších podporovatelů i široké veřejnosti neprobíhá v uzavřeném prostoru zasedací místnosti, ale v místě, o kterém se v rámci udržitelného rozvoje především jedná, tedy

na poli. Jsou zde každoročně představovány nové plodiny, nová vyšlechtěná osiva a celkově další zajímavosti z oblasti agronomie, přičemž je kladen maximální důraz na ekologickou otázku. Dochází tak z významnému propojení firmy a regionu. Lidem, kteří ve firmě pracují záleží na tom, jak bude vypadat krajina, ve které žijí a vychovávají své děti. Dalším konkrétním příkladem aktivně prováděných změn je nový přístup k distribuci osiv. Aby došlo ke snížení množství neekologických odpadů, proběhla úprava posklizňové linky tak, že jsou osiva balena do velkých, opakovaně použitelných vaků a takto jsou distribuována jako osivo zemědělcům. Velké jutové vaky nahradily původní malé plastové obaly. Vývoj je dle jednatele společnosti možné pozorovat i v přístupu ministerstva zemědělství, kdy je možné sledovat podporu v dotačních programech směřujících k ochraně životního prostředí nebo využít programy pro rozvoj venkova. V této oblasti však jednatel společnosti vidí ještě prostor pro zlepšení, hlavně z hlediska zpřehlednění a zjednodušení využití dotací na ekologické projekty. Myšlenka ochrany životního prostředí je jednatelem společnosti důsledně uplatňována i v další jeho firmě zabývající se ochranou lesního hospodářství a myslivostí. Jeho snahou a cílem je předat rodinnou firmu prosperující a společensky zodpovědnou další generaci-synovi. [43]

Dalším konkrétním příkladem dokladujícím propojení pilířů udržitelného rozvoje je malá firma, podnikající v oblasti stavebnictví, zejména ve výstavbě rodinných domů. Působnost má po celé republice, ale její stavby stojí především ve východních Čechách. Její historie se začala psát v devadesátých letech dvacátého století, přičemž první stavby byly stavěny klasickou metodou bez kladení důrazu na ekologickou stránku staveb. Majitele firmy však stále více zajímala otázka propojení ekologických staveb s přicházejícími nároky na bydlení, zejména ekologické vytápění, úsporu energií a vody. Bylo mu jasné, že trend musí jít tímto směrem a problematikou udržitelného rozvoje ve stavebnictví se velmi usilovně zabíral. Aktivně se zapojil do programu celoživotního vzdělávání pracovníků ve stavebnictví, kde byla ekologická stránka staveb novým tématem. Intenzivně začal sledovat změny v legislativě v souvislosti s ochranou životního prostředí, možnosti využití dotací na konkrétní účely, které postupně důsledně začal využívat ve svých stavbách. Majitel firmy začal jednotlivé stavebníky a investory přesvědčovat o možnostech výstavby a stavebních úpravách většinou rodinných domů tak, aby úpravy a výstavba vyhovovaly často přísným podmínkám Státního fondu životního prostředí a stavebníci tak mohli využít dotací (Kotlíková dotace, Dešťovka, Nová zelená úsporám, atd.). Realizovaný ekologičtější záměr byl díky těmto dotacím finančně zajímavější. Postupně se firmě podařilo téměř v každé stavbě prosadit ekologický prvek v podobě solárních panelů na ohřev vody a vytápění, tepelná čerpadla, instalování akumulčních nádob na srážkovou vodu k využití zá-

livky zahrady nebo napojení na domovní rozvody, výměnu kotlů na tuhá paliva za tepelná čerpadla a další. Většina staveb jejichž výstavbu nebo rekonstrukci provádí je automaticky zařazena v nejvyšším energetickém standardu „A“. Při svých stavbách preferuje používání ekologických materiálů, především dřeva a kamene. V případě výstavby nebo rekonstrukce klade velký důraz na zapojení místních řemeslníků, protože konečná podoba domu nebo stavby dotváří krajinu, ve které žijí. Soustředil kolem sebe tým odborníků, jako jsou architekti, projektanti, znalci v oboru energetické náročnosti budov, kteří stejně jako on hledají ekologičtější řešení a projektují stavby, které co nejvíce splňují potřeby udržitelného rozvoje. Zajímavým poznatkem majitele firmy je závěr, že díky významným úsporám energií a možnosti využití dotací se stavba stává ekonomičtější než klasická výstavba, při níž nejsou ve větší míře zohledňována ekologická kritéria. [44]

Mezi další konkrétní příklady propojení pilířů v rámci udržitelného rozvoje patří projekty jako jsou různé iniciativy a kampaně: Dost bylo plastu, Nesněženo, Bez obalu.

3.2 Cíle udržitelného rozvoje

V průběhu času došlo k vývoji cílů udržitelného rozvoje zejména s ohledem na to, že se jednalo o soustavnou a vytrvalou práci členských zemí OSN, která trvala dlouhá desetiletí. Dnešnímu pojetí udržitelného rozvoje na mezinárodní i národní úrovni předcházela například summit v Riu de Janeiru konaný v roce 1992, jehož se zúčastnilo přes 178 států. Tyto státy přijali komplexní akční plán, jehož cílem bylo najít společný postup směřující ke zlepšení života a prosperity na zemi při současné ochraně přírodních zdrojů a bohatství. Tento dokument se nazývá Agenda 21. Vývoj této problematiky se samozřejmě nezastavil, naopak získával stále větší pozornost široké veřejnosti i v řadách odborníků.

Bylo nutné stanovit další rozvojové cíle pro další období, a nejen z toho důvodu se v roce 2000 Rozvojové cíle tisíciletí zavázalo splnit všech tehdejších 191 členských zemí OSN. Jednalo se o 8 konkrétních cílů, které se všechny země zavázaly splnit do roku 2015. K těmto cílům patří snížení chudoby a hladu, zabezpečení toho, aby všechny děti bez rozdílu pohlaví dokončily plné základní vzdělání, prosazování rovnosti mužů a žen, snížení úmrtnosti u dětí mladších pěti let, snížení úmrtnosti matek a zlepšení jejich zdraví, zastavení šíření nemocem jako je HIV nebo malárie a snížení počtu nově nakažených, zajištění trvale udržitelného životního prostředí a vytvoření globálního partnerství pro rozvoj, jako například rozvoj otevřeného obchodu, zajištění dostupnosti základních léků v rozvojových zemích nebo vytvoření pracovních příležitostí pro mladé. Cíle udržitelného rozvoje na Rozvojové cíle tisíciletí navázaly. [45] Počet cílů se

z osmi zvýšil na sedmnáct. Další velmi výraznou změnou bylo to, že nejen rozvojové země, ale i vyspělé členské státy OSN nesou podíl zodpovědnosti za jejich naplňování. Díky tomu, že došlo ke změně přístupu v rámci zapojení i ostatních vyspělých členských států OSN, proto se i Česká republika zavázala plnit tyto cíle na svém území a podpořit tím ostatní země v jejich úsilí. Tím je patrné, že tak jak vzrůstal zájem o problematiku udržitelného rozvoje na mezinárodní úrovni, vyvíjel se a vzrůstal zájem o naplňování cílů na úrovni České republiky. Zapojila se do diskuse i široká odborná veřejnost, občanská hnutí i místní samosprávy.

3.2.1 Konkrétní cíle udržitelného rozvoje

Každý cíl má souvislost se dvěma nebo i třemi pilíři, jsou tedy propojeny a tvoří jeden celek.

Konec chudoby

Cílem je vymýtit chudobu všude na světě ve všech jejích formách a snížit počet chudých všech věkových kategorií minimálně o polovinu a zavést programy na odstranění chudoby.

Chudobou se rozumí takový život, kdy lidé mají méně než 1,25 dolaru na den. Od roku 1990 se počet lidí žijících v extrémní chudobě úspěšně snižoval z 1,9 miliardy lidí na méně než polovinu. Aktuální číslo je ale stále vysoké, přes 836 milionů. Největší počet těchto lidí žije v jižní Asii a subsaharské Africe. Nejčastěji se chudoba vyskytuje v zemích zasažených konflikty.

Pokrok v boji proti chudobě může zvrátit krize Covid-19. Hrozí totiž, že se chudoba zvýší až u půl miliardy lidí, tedy o 8 % z celkové lidské populace, což by bylo nejvíce za posledních třicet let.

Konec hladu

Druhým cílem je vymýtit hlad a dosáhnout toho, aby byl dostatek bezpečné a výživné stravy pro všechny lidi včetně malých dětí a zároveň odstranit podvýživu. Dále potom zvýšení příjmů malých zemědělců, hlavně původních obyvatel a rodinných farmářů a zdvojnásobení zemědělské produktivity. Do roku 2030 zajistit udržitelnou výrobu potravin a zavést zemědělské postupy, které budou odolné, zvýší produktivitu a výrobu a také pomohou uchovat ekosystémy.

Počet lidí trpících hladem se začal v roce 2015 pomalu zvyšovat, do té doby se po desetiletí číslo takových lidí snižovalo. Dle aktuálních odhadů má téměř 8,9 % světové populace hlad.

135 milionů lidí trpí akutním hladem, a to hlavně kvůli změně klimatu, hospodářským poklesům a kvůli konfliktům způsobených člověkem. Většina žije v rozvojových zemích. Nejvíce hladovějících lidí je v Asii a subsaharské Africe.

Kvůli pandemii Covid-19 by se počet lidí trpících akutním hladem mohl zdvojnásobit, což by znamenalo, že by do roku 2030 přibylo dalších 130 milionů lidí.

Zdraví a kvalitní život

Třetím cílem je zajištění zdravého a kvalitního života pro všechny bez rozdílu věku, snížení úmrtnosti během porodu a mateřství a snížení počtu úmrtí dětí do pěti let a novorozenců. Dalším cílem je boj proti nemocem, jako například malárie, tuberkulóza, AIDS a vodou přenášených nemocí, a také posílení prevence a léčby užívání návykových látek. Podpora výzkumu a vývoje vakcín a léků a navyšování financí ve zdravotnictví jsou také cíle v oblasti zdraví, zejména pro školení a nábor zaměstnanců zdravotnictví v málo rozvinutých a malých ostrovních státech.

Před tím, než začala pandemie Covid-19, došlo k velkému pokroku ve zlepšení zdraví u milionů lidí. Mezi tyto pokroky patří zvýšení průměrné délky života a snížení počtu úmrtí dětí a matek.

V zemích s nízkým příjmem může dojít díky pandemii k velkému nárůstu úmrtnosti u dětí mladších pěti let dokonce až o 35 % a to kvůli zhoršení zdravotní péče a nedostatku jídla.

Kvalitní vzdělání

Do roku 2030 je cílem zajištění kvalitního a bezplatného základního vzdělání, dosažení matematické a čtenářské gramotnosti a také to, aby děti měly možnost rozvoje už v raném dětství a byly tak na základní vzdělání připravené. Dalším cílem v této oblasti je zajištění cenově dostupného, odborného, učňovského a vyššího vzdělání včetně univerzitního pro studenty bez rozdílu pohlaví a dále rozšíření počtu stipendií pro studenty žijící v rozvojových zemích a s tím související zvýšení počtu kvalifikovaných učitelů.

V uplynulém desetiletí došlo k významnému pokroku, který se týká vzdělání. Zlepšila se jeho úroveň a došlo k nárůstu zápisu do školy na všech úrovních, a to zejména u dívek. Ale i přes to v roce 2018 školu nenavštěvovalo zhruba 260 milionu dětí, což je téměř pětina světové populace v této věkové skupině. U mladých lidí ve věku 15-24 let vzrostla míra gramotnosti na 91 %.

V roce 2020 kvůli pandemii Covid-19 došlo ve většině zemí k dočasnému zavření škol, což má dopad na více než 91 % studentů po celém světě. Téměř 1,6 miliardy dětí byla mimo školu a jiná školní zařízení, jako třeba jídelny. Nikdy předtím se nestalo, že by tolik dětí do školy najednou nechodilo.

Rovnost mužů a žen

Hlavním cílem v této oblasti je posílení postavení všech dívek a žen a skoncování s jejich diskriminací. Odstranění násilí vůči dívkám a ženám, a to ve všech formách, odstranění všech škodlivých praktik, jako je nucený sňatek nebo ženská obřízka. Obstarání rovných příležitostí ženám v politickém, ekonomickém i veřejném životě.

Rovnost mužů a žen je nejen základním lidským právem, ale je také důležitá pro prosperující, mírový a udržitelný svět. V posledních desetiletích začalo do školy chodit více dívek, méně jich bylo nuceno k předčasnému sňatku a na vedoucích pozicích se často vyskytují ženy, došlo tedy k velkému pokroku.

Koronavirová pandemie ale prohlubuje stávající nerovnosti dívek a žen ve všech odvětvích. Kromě pracovních povinností musí kvůli zavřeným školám pečovat o děti. Jelikož pracují především ve zdravotnictví, sociálních službách, školství, na úřadech, na přepážkách bank ženy, dostávají se do kontaktu s lidmi, a proto patří k více ohroženým skupinám. Karanténa také zvyšuje riziko násilí na ženách, pokud žijí s násilnickým partnerem.

Pitná voda a kanalizace

I když bylo dosaženo podstatného pokroku v oblasti pitné vody a hygienických zařízení, ještě se stále najdou země, kde tyto pro nás samozřejmé věci nemají. Šestáým cílem je proto zajistit pro všechny pitnou vodu, která by byla bezpečná a cenově dostupná, zvýšení efektivity při využívání vody a zároveň zlepšení její kvality, jenž je kvůli znečištění znehodnocena. Do roku 2030 je cílem zajistit to, aby měli všichni lidé odpovídající sanitační a hygienické zařízení a také zajistit obnovu a ochranu takových ekosystémů, které souvisí s vodou, jako například jezer, hor, řek a lesů.

Každý třetí člověk na světě nemá přístup k nezávadné pitné vodě, přístup k sanitaci nemá téměř 2,5 milionu lidí.

Nejefektivnější metoda na prevenci proti Covid-19 je mytí rukou a zhruba 3 miliony lidí na to nemá základní vybavení.

Dostupné a čisté energie

Dalším plánem je zajistit přístup k takovým energetickým službám, které budou udržitelné, spolehlivé, cenově dostupné, moderní a dostupné pro všechny. Do roku 2030 je cílem vylepšení technologií pro dodávku udržitelných a moderních energetických služeb, rozšíření infrastruktury a zdvojnásobení energetické účinnosti, zvýšení podílu energie, která pochází z obnovitelných zdrojů a zlepšení světové spolupráce ve zpřístupňování výzkumu.

Energie je stále udržitelnější a více dostupná, i v chudších zemích je přístup k elektřině stále větší, ale i přesto je na světě 1,3 miliardy lidí, kteří žijí bez přístupu k elektřině.

Důstojná práce a ekonomický růst

Úkolem dalšího z cílů je pro všechny muže a ženy, včetně osob se zdravotním postižením zajistit důstojnou práci, chránit jejich práva a podporovat bezpečné a stabilní pracovní podmínky a zvýšit počet mladých lidí, kteří pracují nebo studují. Dále potom podporovat trvalý a udržitelný ekonomický růst a díky technologickému rozvoji a inovacím dosáhnout vyšší úrovně ekonomické produktivity. Podpořit takovou politiku, která se zaměřuje na produktivní činnost, inovace, podnikání, kreativitu a podporuje vznik malých a středních podniků. Do roku 2030 realizovat politiky, které podporují udržitelný cestovní ruch, dávají totiž lidem možnost pracovat, protože díky nim vznikají nová pracovní místa a mimo jiné také podporují místní kulturu i lokální produkty.

Pro odstranění chudoby je důležité stabilní zaměstnání, odhaduje se, že v letech 2016-2030 je nutné nalézt 470 milionů nových pracovních míst.

Covid-19 ohrozil globální ekonomiku a lze očekávat, že na světové úrovni bude největší růst nezaměstnanosti od 2. světové války. Pracovní místa postupně ubývají a odhaduje se, že ztráta obživy hrozí až u poloviny pracujících lidí.

Průmysl, inovace a infrastruktura

Dalším cílem je rozvinout a zmodernizovat infrastrukturu, která by byla odolná, spolehlivá, udržitelná a kvalitní a zlepšit vybavení podniků, aby byly využity technologie šetrné k životnímu prostředí. Hlavně v rozvojových zemích vylepšit u malých průmyslových a jiných podniků přístup k finančním službám, kam spadá i dostupnost úvěrů a také v těchto zemích podpořit rozvoj technologií a inovací. Do roku 2020 zajistit v nejméně rozvinutých státech přístup

k internetu, aby byl cenově dosažitelný pro všechny a zvýšit přístup jak k informačním, tak komunikačním technologiím.

Už před vypuknutím pandemie globální růst výroby klesal, pandemie ale velmi zasahuje do zpracovatelského průmyslu a způsobuje narušení dodávek produktů. Informační i komunikační technologie vstoupily do popředí, protože řada podniků upřednostňovala práci z domova, pořádala videokonference a k tomu byly tyto technologie využívány. Řada škol přestoupila z klasické výuky na distanční, učitelé tak mohli být v kontaktu se svými žáky a mohli tak i nadále pokračovat ve výuce.

Méně nerovností

Cílem je snížení nerovností uvnitř země i mezi státy navzájem. Posílit a zároveň podporovat začlenění sociální, ekonomické a politické všech lidí neohledně na jejich pohlaví, věku, náboženství. Pro rozvojové země zajistit větší zastoupení a silnější hlas co se týče rozhodování o mezinárodních institucích a zároveň vytvořit takové instituce, které by byly co nejvíce spolehlivé, efektivní a věrohodné. Dále je cílem napomáhat, aby se co nejvíce rozvíjela oficiální rozvojová pomoc pro státy, které to nejvíce potřebují, řadí se mezi mě státy méně rozvinuté, malé ostrovní a vnitrozemské rozvojové státy a také africké země.

Nerovnost bohužel i nadále trvá i přes to, že v posledních letech došlo k pokroku a ke snižování nerovností v určitých oblastech, například dochází ke snižování nerovností příjmu v některých zemích.

Kvůli Covid-19 se ještě více prohloubily stávající nerovnosti, nejvíce byly zasaženy nejchudší a nejvíce zranitelné komunity. Z ekonomického hlediska tato pandemie nejvíce zasáhla do příjmů pracovníků a snížila globální zaměstnanost. Nerovnosti se dále prohlubují v zemích, kde je slabší zdravotnický systém a také zemím, které čelí humanitním krizím.

Udržitelná města a obce

Do roku 2030 je cílem zajistit taková města, aby byla bezpečná, inkluzivní, udržitelná a odolná, obstarat všem cenově dostupné a bezpečné bydlení a základní služby a také zvýšit bezpečnost silničního provozu rozšířením veřejné dopravy se zaměřením na lidi v tíživé situaci, ženy, lidi se zdravotním postižením a starší osoby. Dalším cílem je snížit negativní dopad měst

na jejich obyvatele. Tento cíl je zaměřený na kvalitní ovzduší a zacházení s komunálními odpady. Podporovat jak finančně, tak i technickou pomocí méně rozvinuté země a napomáhat jim k tomu, aby využívali místní materiály při stavbě udržitelných a odolných budov.

Ve světě dochází k stále větší urbanizaci, od roku 2007 žije více než polovina lidí ve městech a očekává se, že se jejich počet bude i nadále zvyšovat na 60 %. Rychlá urbanizace s sebou přináší důsledky, mezi které patří větší znečištění ovzduší, rostoucí počet obyvatel chudinských čtvrtí, nedostatečná a přetížená infrastruktura a služby, jako je sběr odpadu, kanalizační systémy a silnice.

Dopad pandemie Covid-19 bude největší v chudých hustě obydlených oblastech, kdy přeplněnost těchto oblastí ztěžuje dodržování doporučených opatření, jako je sociální distancování a izolace. Ve městech se nachází 90 % případů.

Odpovědná výroba a spotřeba

Hlavním cílem v této oblasti je zajistit jak spotřebu, tak výrobu udržitelnou, dále potom využívat efektivně přírodní zdroje a tím dosáhnout udržitelného hospodaření. Snížit plýtvání nejen potravinami, zredukovat produkci odpadu a zajistit jeho recyklaci a opětovné využívání. Zajistit takové nakládání s chemickými látkami a odpady, aby byly během celého svého životního cyklu co nejšetrnější k životnímu prostředí a zamezit jejich vypouštění do vod, ovzduší a půdy. Podpořit především velké a mezinárodní podniky k přijetí udržitelných postupů a uplatnit tyto postupy i při zadávání veřejných zakázek. Do roku 2030 je cílem obstarat informace o udržitelném rozvoji, které by byly dostupné pro všechny po celém světě a všichni by o udržitelnosti měli podvědomí.

Hospodářský a sociální vývoj v minulých stoletích byl doprovázen degradací životního prostředí, a to ohrožuje systémy, na kterých závisí náš budoucí vývoj. Ke klimatické změně dochází i díky dotacím na fosilní paliva.

Díky pandemii mají země příležitost vypracovat plány obnovy, které by mohly zvrátit současné trendy a změnit vzorce spotřeby a výroby směrem k udržitelnější budoucnosti.

Klimatická opatření

Třináctým cílem je přijetí opatření v boji se změnou klimatu, která jsou bezodkladná, dále vylepšit vzdělávání a zvýšit povědomí o změně klimatu. Zařídit, aby se ve všech státech zvýšila

jak odolnost, tak schopnost přizpůsobit se nebezpečím souvisejících s přírodními pohromami i klimatem.

Změna klimatu ovlivňuje každou zemi, narušuje totiž její ekonomiku, mění se počasí, stoupají hladiny v mořích a povětrnostní podmínky bývají čím dál více extrémnější. Rok 2019 byl jedním z nejvýznamnějších, jedná se totiž o nejteplejší rok v historii v nejteplejším desetiletí, které trvalo od roku 2010 do roku 2019, v tomto roce padly také rekordy v množství oxidu uhličitého a dalších skleníkových plynů v atmosféře.

Předpokládá se, že kvůli pandemii Covid-19 poklesne emise skleníkových plynů až o 6 % z toho důvodu, že je omezeno cestování, jedná se ale pouze o dočasnou změnu. Hned co se začne globální ekonomika z pandemie zotavovat, tak se dle očekávání emisí zase zvýší.

Život ve vodě

Dalším cílem je chránit oceány a moře a výrazně snížit jejich znečišťování způsobené především činností na pevnině. Skončit s nadměrným, nezákonným a neregulovaným rybolovem a jeho nešetrnými metodami, zakázat dotace na rybolov v určitých formách, díky kterým je nadměrný a nezákonný výlov ryb častý a dochází proto k rychlému a velké ztrátě mnoha druhů ryb. Dále zajistit malým rybářům, aby měli přístup k mořským zdrojům i na trhy. Díky řízenému rybolovu a cestovnímu ruchu malých ostrovních a méně rozvinutých zemí zvýšit ekonomický přínos z využívání zdrojů moře, které jsou udržitelné.

V současné době dochází k neustálému zhoršování pobřežních vod z důvodu znečištění a acidifikace oceánů, což má za dopad na fungování ekosystémů, biologickou rozmanitost a také to negativně ovlivňuje rybolov.

Podle neziskové organizace UNESCO by oceán mohl pomoci v boji s Covid-19, protože bakterie nacházející se v hlubinách moře se využívají při rychlém testování přítomnosti koronaviru v těle. Rozmanitost druhů nacházejících se v oceánu je pro farmaceutické výrobky velkou výhodou. Pandemie může oceánu pomoci, jelikož se dočasně zastavila lidská činnost a omezilo se cestování, může se moře začít zotavovat.

Život na souši

Úkolem dalšího z cílů je podporovat udržitelné využívání ekosystémů na souši a vnitrozemských sladkovodních ekosystémů, jako jsou lesy, hory a mokřady, zároveň je obnovovat a chránit. Skoncovat s odlesňováním a hospodařit udržitelně se všemi druhy lesů, usilovat o to, aby

se nadále nerozšiřovaly pouště, zachovat horské ekosystémy a jejich biologickou rozmanitost, oživit půdu a pozemky znehodnocené záplavami nebo suchem. Přijmout taková opatření, která povedou ke skončení s pytláčením chráněných druhů rostlin a živočichů.

Nyní hrozí vyhynutí zhruba jednoho milionu živočišných a rostlinných druhů. Zdraví ekosystémů, na kterých jsme závislí se stále rychle zhoršuje, a to ovlivňuje ekonomiku, kvalitu života, zdraví nebo zabezpečení potravin po celém světě.

Jak uvedla Inger Andersen, výkonná ředitelka programu OSN pro životní prostředí, planeta vydala doposud nejsilnější varování, že se lidstvo musí změnit.

Mír, spravedlnost a silné instituce

Dalším cílem je podporovat mírové společnosti pro udržitelný rozvoj. Dále potom výrazně snížit počet násilných činů ve všech jeho formách i na dětech, skončit se zneužíváním a s obchodem, kde jsou hlavním předmětem lidé a zredukovat korupci a uplácení. Vytvořit instituce, jež budou transparentní a účinné. Prosazovat zákony, které nebudou diskriminační a podporovat politiku udržitelného rozvoje.

Počet lidí utíkajících před válkou a konflikty v roce 2018 překročil 70 milionů, jedná se tak o nejvyšší číslo za téměř 70 let.

Pandemie Covid-19 stále ohrožuje globální bezpečnost a mír.

Partnerství ke splnění cílů

Hlavním cílem je podporovat mezinárodní partnerství pro udržitelný rozvoj a podpořit nástroje k jeho uplatňování. Cílem v oblasti financování je plně uskutečňovat závazky rozvinutých zemí v Oficiální rozvojové pomoci a těmto zemím také pomoci k tomu, aby jejich dluhy byly dlouhodobě udržitelné, a to v rámci politik, které budou zaměřené na podporu s financováním dluhu nebo oddlužením. Pro nejméně rozvinuté státy zavést režimy podporující investice. V oblasti technologií je cílem podpora rozvoje a transferu takových technologií, které budou šetrné k životnímu prostředí, posílit spolupráci na regionální i mezinárodní úrovni v přístupu nejen k technologiím, ale také k vědě a inovacím, do méně rozvinutých zemí rozšířit hlavně komunikační a informační technologie. V obchodní oblasti je cílem zajistit obchod, jež bude pod dozorem Světové obchodní organizace a bude spravedlivý, nediskriminační a otevřený, dále potom zvýšit co nejvíce vývoz nejméně rozvinutých států a umožnit těmto státům přístup na trhy bez cla a kvót. Dalším cílem je posílení mezinárodní makroekonomické stability.

Mnoho zemí potřebuje na podporu růstu a obchodu oficiální rozvojovou pomoc, i přes to ale úroveň pomoci klesá.

V důsledku pandemie Covid-19 se očekává, že se globální ekonomika prudce sníží až o 3 % a dojde k největšímu hospodářskému poklesu od Velké hospodářské krize. V této době je silná mezinárodní spolupráce potřeba více než kdy jindy, aby se zajistilo, že země budou mít dostatek prostředků na vzpamatování se z pandemie a lepšího dosažení cílů udržitelného rozvoje. Většina rozvojových zemí nemá dostatek finančních prostředků k financování opatření, proto je finanční mezinárodní spolupráce zásadní. [46] [47]

ZÁVĚR

Bakalářská práce je v první řadě zaměřena na vymezení základních pojmů, ve kterých je mimo jiné popsán také udržitelný rozvoj v ČR a bylo dosaženo toho závěru, že udržitelný rozvoj v České republice vychází z rozvoje mezinárodní dimenze udržitelného rozvoje. Udržitelným rozvojem se v průběhu času zabývá stále více vědců, politiků i vládních činitelů. Vývoj je patrný zejména v tom, že se problematikou udržitelného rozvoje začínají jednotlivé organizace zabývat systémově a snáz se tak může prosadit změna do povědomí široké veřejnosti, každodenního života i návyků. Mimo jiné se práce zabývá vývojem udržitelného rozvoje v ČR, kdy se zjistilo, že otázka udržitelného rozvoje začala být stále více vnímána především v souvislosti se změnami způsobenými průmyslovou revolucí. Před tímto obdobím si naši předci předávali zkušenosti „udržitelně“ jelikož věděli, že pouze pokud budou ke svému statku, půdě, hospodářskému zvířectvu a dalšímu svému majetku přistupovat zodpovědně, budou moci tyto své výdobytky předat svým potomkům. Průmyslovou revolucí došlo ke zlomu, kdy část společnosti začala být závislá na fungování celku.

Další část bakalářské práce je věnována strategickým dokumentům udržitelného rozvoje jak na mezinárodní úrovni, tak na úrovni České republiky. Díky těmto dokumentům je vidět, jak mezinárodní koncepce udržitelného rozvoje ovlivnila českou koncepci, kdy dokumenty přijaté v České republice navazují a reagují na dokumenty přijaté za hranicemi našeho státu. Z analýz plyne, že největším negativem téměř všech dokumentů jsou přehnaně ambiciózní a nereálné cíle, proto by bylo vhodné se při vydání nového dokumentu zaměřit na takové cíle, které by byly reálnější, lépe dosažitelné a měřitelné a bylo je možné vyhodnocovat v kratším časovém úseku a získat tak snáz zpětnou vazbu. Z tohoto důvodu by mělo být nedílnou součástí dokumentů kvalitnější a podrobnější vyhodnocování dosažených cílů, tak aby bylo v této oblasti dosaženo pokroku a nedocházelo k rozhodnutím, která jsou krokem zpět. Je zásadní, aby probíhaly pozitivní změny nejen ve vydávaných strategických dokumentech, a to jak na mezinárodní, tak národní úrovni, ale aby snaha o změny probíhala i v přístupu a myšlení v oblasti udržitelného rozvoje.

Dále jsou v práci popsány pilíře udržitelného rozvoje a na konkrétních příkladech z praxe lze vidět, jak se všechny tři pilíře doplňují a jak jejich význam roste. Je naprosto zřejmé, že došlo k posunu významu pilířů, kdy z počátečního maximálního důrazu na environmentální pilíř se postupně posilovaly významy ostatních pilířů, zejména je tento enormní posun vidět u sociálního pilíře, který je velmi aktuální s ohledem na současnou situaci ve společnosti.

V další části je popsán vývoj cílů a cíle samotné, u kterých je popsáno, jaký vliv na ně bude mít současná epidemiologická situace. Bylo dosaženo takového závěru, že cílům, které jsou nyní aktuální předcházely Rozvojové cíle Tisíciletí, kde bylo vyznačeno 8 konkrétních cílů, kterých se zavázaly splnit členské státy OSN do roku 2015. Nyní je cílů 17, vývoj tedy lze vidět nejen v jejich počtu, kdy se počet zvýšil z 8 na 17, ale také v tom, že nejen rozvojové země, ale i vyspělé členské státy OSN nesou podíl zodpovědnosti za jejich naplňování. Vývoj je možné vidět také v tom, že se do diskuse zapojila i široká odborná veřejnost, občanská hnutí i místní samosprávy.

POUŽITÁ LITERATURA

- [1] Naše společná budoucnost. Světová komise pro životní prostředí a rozvoj. 1. vyd. Praha: Academia, 1991, ISBN 80-853-6807-2
- [2] KADEŘÁBKOVÁ, Jaroslava a Jitka PEKOVÁ. Územní samospráva - udržitelný rozvoj a finance. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. ISBN 978-80-7357-910-4.
- [3] MAIER, Karel. Udržitelný rozvoj území. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4198-7.
- [4] KOVANDA, Jan. Nadspotřeba v České republice?: globální kontext a vývoj indikátorů materiálových toků v České republice v letech 1990-2009. [Praha]: Ministerstvo životního prostředí, [2011]. ISBN 978-80-7212-572-2.
- [5] KRÍŽ, Radko. Udržitelný rozvoj a veřejná správa. Žilina: GEORG, 2013. ISBN 978-80-8154-047-9.
- [6] LOUDA, Jiří a Jiřina JÍLKOVÁ. Udržitelný rozvoj-ekonomický a politický pohled. Alfa, 2012. ISBN ISBN: 978-80-87197-59-2.
- [7] DAMOHORSKÝ, Milan. Právo životního prostředí. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010, Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 978-807-4003-387.
- [8] NOVÁČEK, Pavel. Udržitelný rozvoj. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2795-9.
- [9] Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí
- [10] VOLEŠ, Ivan. Financování udržitelného rozvoje se zapojením soukromého kapitálu. Platforma podnikatelů pro zahraniční spolupráci [online]. 23.11.2016 [cit. 2020-11-16]. Dostupné z: <https://www.ppzrs.org/soubor/ivan-voles-financovani-rozvoje-pdf/>
- [11] Strukturální fondy: Evropské strukturální a investiční fondy 2014-2020. Vláda České republiky [online]. [cit. 2020-11-16]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/urad-vlady/strukturalni-fondy/strukturalni-fondy-73340>

- [12] Historie [online]. United Nations [cit. 2020-11-18]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/osn/historie/>
- [13] Komise OSN pro udržitelný rozvoj. EnviWeb [online]. 2.5.2004 [cit. 2020-11-16]. Dostupné z: <http://www.enviweb.cz/48060>
- [14] Základní informace o OECD. Stálá mise České republiky při OECD v Paříži [online]. [cit. 2020-11-16]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/oecd.paris/cz/zakladni_informace_o_oecd/index.html
- [15] Rada vlády pro udržitelný rozvoj. Ministerstvo životního prostředí [online]. [cit. 2020-11-16]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/rada_vlady_pro_udrzitelny_rozvoj
- [16] Vláda České republiky [online]. [cit. 2020-11-16]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/udrzitelny-rozvoj/vybory-rvur/seznam-vyboru-rvur-a-popis-jejich-cinnosti-126690/>
- [17] Simon Kuznets: Facts [online]. [cit. 2020-11-17]. Dostupné z: <https://www.nobelprize.org/prizes/economic-sciences/1971/kuznets/facts/>
- [18] TÓTHOVÁ, Dominika a Jan TURČÍNEK. Ekologická stopa a ekonomický růst: platí environmentální Kuznetsova křivka? Sborník příspěvků [online]. [cit. 2020-11-17]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/do/econ/soubory/katedry/kres/4884317/Sbornik2016.pdf#page=634>
- [19] AGARWAL, Prateek. The Environmental Kuznets Curve [online]. 2018 [cit. 2020-11-16]. Dostupné z: <https://www.intelligenteconomist.com/kuznets-curve/>
- [20] SLAPER, Timothy. The Triple Bottom line: What Is It and How Does It Work? [online]. [cit. 2020-11-17]. Dostupné z: <http://web.mit.edu/afs.new/athena/course/2/2.813/www/readings/TripleBottomLine.pdf>
- [21] THOMAS, Alan. Jaká je finanční hodnota dobra? [online]. 2017 [cit. 2020-11-17]. Dostupné z: <https://liveloveprosper.wixsite.com/bhweb-czech/single-post/2017/07/17/Jak%C3%A1-Je-Finan%C4%8Dn%C3%AD-Hodnota-Dobra>

- [22] JEŽEK, P.: Externality, problémy a jejich řešení. In Externality a možnosti jejich řešení: Sborník referátů z teoretického semináře. Katedra veřejné ekonomie. Masarykova univerzita. Brno, 1998. ISBN: 80-210-1884-4
- [23] SOUKUP, Alexandr. Trvale udržitelný rozvoj a úloha externalit [online]. [cit. 2020-11-17]. Dostupné z: http://www.agris.cz/Content/files/main_files/61/139134/soukup.pdf
- [24] KNAPOVÁ, Bohuslava. Současný přístup vlastníků a manažerů k environmentálním nákladům a externalitám udržitelného rozvoje společnosti. Český finanční a účetní časopis [online]. 2011, 6(4), 172-178 [cit. 2020-11-17]. Dostupné z: <http://cfuc.vse.cz/pdfs/cfu/2011/04/17.pdf>
- [25] JÍLKOVÁ, Jiřina. [online]. [cit. 2020-11-17]. Dostupné z: https://www.czp.cuni.cz/knihovna/undp/modra/M_21JILKOVA.htm
- [26] Základní informace o UNEP [online]. Program OSN pro životní prostředí [cit. 2020-11-17]. Dostupné z: <https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2016/01/PSS-Z%C3%A1kladn%C3%AD-informace-UNEP.pdf>
- [27] MOLDAN, Bedřich. Světové summity o životním prostředí [online]. [cit. 2020-11-17]. Dostupné z: http://publikacie.uke.sav.sk/sites/default/files/2007_4_173_177_moldan.pdf
- [28] Bedřich Moldan: Summit Rio+20 rozhodně žádným velkým úspěchem neskončí [online]. 2012 [cit. 2020-11-17]. Dostupné z: <https://ekolist.cz/cz/publicistika/rozhovory/bedrich-moldan-summit-rio-20-rozhodne-zadnym-velkym-uspechem-neskonci>
- [29] Češi na Rio+20: Jak měřit kvalitu života jinak než hrubým domácím produktem [online]. 2012 [cit. 2020-11-17]. Dostupné z: <https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/cesi-na-rio-20-jak-merit-kvalitu-zivota-jinak-nez-hrubym-domacim-produktem>
- [30] Obnovená strategie EU pro udržitelný rozvoj [online]. 2006 [cit. 2020-11-17]. Dostupné z: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10117-2006-INIT/cs/pdf>
- [31] UNITED NATIONS. Agenda 21 [online]. [cit. 2020-11-17]. Dostupné z: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>
- [32] Místní Agenda 21: Oficiální stránky Informačního systému místní Agendy 21 [online]. [cit. 2020-11-17]. Dostupné z: <https://ma21.cenia.cz/>

- [33] Agenda 2030 [online]. Ministerstvo životního prostředí [cit. 2020-11-17]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/agenda_2030
- [34] Obnovená strategie udržitelného rozvoje České republiky [online]. Vláda České republiky, 2007 [cit. 2020-11-17]. Dostupné z: https://www.zdravamesta.cz/cb21/ur/SUR_CR.pdf
- [35] MOLDAN, Bedřich, Jan KOVANDA a Tomáš HÁK. Situační zpráva ke Strategii udržitelného rozvoje ČR: souhrn. Praha: Ministerstvo životního prostředí České republiky, 2009. ISBN 978-80-7212-491-6.
- [36] Strategický rámec udržitelného rozvoje České republiky platný 2010-2017 [online]. Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2010 [cit. 2020-11-17]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/prumysl/prumysl-a-zivotni-prostredi/udrzitelny-rozvoj/strategicky-ramec-udrzitelneho-rozvoje-ceske-republiky---71639/>
- [37] Strategická rámec: Česká republika 2030 [online]. Úřad vlády České republiky [cit. 2020-11-17]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/udrzitelny-rozvoj/Strategicky_ramec_Ceska_republika_2030-compressed-_1_.pdf
- [38] HAVRÁNEK, Miroslav a Ondřej POKORNÝ. Globální megatrendy pro aktualizovaný Strategický rámec udržitelného rozvoje [online]. Úřad vlády České republiky, 2016 [cit. 2020-11-17]. 978-80-7440-161-9. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/udrzitelny-rozvoj/CR-2030/Prehled-globalnich-megatrendu.pdf>
- [39] KUČEROVÁ, Zita. Indikátory sociálního pilíře udržitelného rozvoje na lokální úrovni [online]. 2009 [cit. 2020-11-17]. 1213-4198. Dostupné z: https://www.vutbr.cz/www_base/zav_prace_soubor_verejne.php?file_id=46375
- [40] Co je udržitelný rozvoj [online]. Evropský týden udržitelného rozvoje [cit. 2020-11-17]. Dostupné z: <https://www.tydenudrzitelnosti.cz/o-projektu/>
- [41] MAIER, Karel. Principy udržitelného rozvoje území: Pojetí udržitelného rozvoje [online]. 2010 [cit. 2020-11-17]. Dostupné z: <https://www.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/internetove-prezentace/principy-a-pravidla-uzemniho-planovani/kapitolaA/A1-20101115.pdf>

- [42] SYROVÁTKA, Miroslav. Jak (ne)měřit kvalitu života: Kritické pohledy na index lidského rozvoje [online]. [cit. 2020-11-17]. Dostupné z: https://www.development.upol.cz/uploads/dokumenty/Syrovatka_HDI.pdf
- [43] PACÁK, Miroslav. Osobní rozhovor s jednatelem firmy Česká osiva s. r. o. Nové město, 2. 6. 2020
- [44] KLEFERSTEIN, Pavel. Osobní rozhovor s majitelem firmy Stav-optimal s. r. o. Olešnice, 7. 9. 2020
- [45] Rozvojové cíle tisíciletí-MDGs (2000-2015) [online]. FORS oficiální stránky Českého fóra pro rozvojovou spolupráci [cit. 2020-11-18]. Dostupné z: <http://www.fors.cz/rozvojova-spoluprace/evropska-politika/rozvojove-cile-tisicileti-mdgs/#.X7UK5mhKg2x>
- [46] Cíle udržitelného rozvoje (SDGs) [online]. United Nations [cit. 2020-11-18]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/osn/hlavni-temata/sdgs/>
- [47] Sustainable development goals [online]. United Nations [cit. 2020-11-18]. Dostupné z: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/poverty/>